

Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції
юридичного та історичного спрямування

АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

ISSN 2617-2364

Випуск 15

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

www.lex-line.com.ua
Юридична лінія

16 вересня 2019 р.

УКРАЇНА

Тернопіль

2019

Актуальні дослідження правової та історичної науки (випуск 15):
матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції /
Збірник тез доповідей: випуск 15 (м. Тернопіль, 16 вересня 2019 р.). -
Тернопіль, 2019.- 78 с.

УДК 340 (063)
ББК 67.0я43

ISSN 2617-2364

В роботі зібрані кращі доповіді з юридичних та історичних питань, які
оприлюднені на інтернет-сторінці www.lex-line.com.ua.

*Збірник матеріалів науково-практичної інтернет-конференції
включаються до наукометричної бази даних "PIHЦ/RSCI".*

Адреса оргкомітету:
46005, м. Тернопіль, а/с 797
тел. +380979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Оргкомітет міжнародної науково-практичної інтернет-конференції не
завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно
збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками.
Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові
керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів
конференції посилання на джерело є обов'язкове.

**LEGAL COORDINATION OF RELATIONS BETWEEN SLOVAKIA
AND THE EU**

Maksurov Alexey Anatolevich

*PhD in Law, Professor, Kiev National University named after
Taras Shevchenko*

The factual priorities of the embassies' agenda in promoting exports and coordinating the inflow of foreign direct investment were defined by the Ministry of Economy of the Slovak Republic, the Slovak Investment and Trade Development Agency (SARIO), and other central government bodies. It coordinated the activities of the Joint Slovak-Hungarian Commission for Minority Affairs, which had been established pursuant to the Protocol between the Ministry of Foreign Affairs of the Slovak Republic and the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Hungary, as well as the Intergovernmental Slovak-Ukrainian Commission on National Minorities, Education and Culture, which had been established pursuant to the Treaty on Good Neighbourhood, Friendly Relations and Co-operation between the Slovak Republic and Ukraine.

Current experience has confirmed a need for a unified, coordinated and systemically targeted presentation of Slovakia abroad by all members of the Council of the Government – by the government, non-governmental organisations and self-governing bodies.

The Ministry of Foreign Affairs, as the coordinator of this process, committed to create an expert forum, the activities of which should result in a nationwide discussion or the organization of a discussion round table attended by experts and representatives of the nongovernmental sector.

This activity is coordinated by a joint inter-ministerial group, which proposed joint priorities for the presentation of culture in line with the foreign-policy priorities of the Slovak Republic, also taking into account the adopted bilateral and multilateral commitments of the Slovak Republic.

By virtue of the provisions Direction of Slovak Foreign and European Policy in 2014 [1], besides pursuing European policy, Slovak diplomacy has coordination competences in a number of related areas. The third area of our country's foreign policy activities is economic diplomacy and the coordinated

presentation of Slovakia abroad. The Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic (MFEA) will, in accordance with the Competence Act, coordinate Slovakia's pursuit of its commercial and economic interests abroad, and coordinated presentation of the country. Slovakia will be focusing on the other two pillars of the strengthened economic and monetary union by emphasising the thorough implementation of existing fiscal and economic policy mechanisms, supporting better coordination of economic policies in the EU, and encouraging efforts aimed at achieving the Europe 2020 strategy objectives.

The Slovak presidency will strive to step up coordination among V4 members in regional priority areas, as well as in external policy, and promote shared standpoints on current foreign and European policy issues.

Slovakia will coordinate its foreign policy primarily with other EU Member States within the framework of the EU Common Foreign and Security Policy. Slovakia would like to see an EU whose external actions are unified, coordinated and comprehensive, who can proactively respond to crises worldwide making effective use of its instruments and policies, and who holds consultations on global issues with strategic partners in particular.

Literature:

1. Direction of Slovak Foreign and European Policy in 2014 // <http://www.mzv.sk/documents/30297/2568657/140214+2014+Direction+of+Slovak+Foreign+and+European+Policy+2014.pdf>

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне
та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право**

OBTAINING A TEMPORARY RESIDENCE PERMIT ON THE BASIS OF STUDY IN UKRAINE BY A FOREIGNER

Shchyhelska Halyna Ostapivna

*PhD, associate professor in the department of Ukrainian Studies and
Philosophy, Ternopil Ivan Puluj National Technical University*

Temporary residence permit in Ukraine (posvidka) – is a document certifying the identity of a foreigner or a stateless person and confirms the legal grounds for temporary residence in Ukraine.

In accordance with Article 4 of the Law of Ukraine On Legal Status of the Foreigners and Stateless Persons the temporary residence permit is issued to a foreigner or stateless person who arrived in Ukraine for the purpose of study [1]. It shall be issued for the duration of study, which is indicated by the order of education establishment on establishment of the education period for foreigner students [2]. The documents that prove university enrollment of a foreigner or a stateless person include the orders of the educational establishment on their acceptance and the set study period for the foreign students.

International students during their period of study in Ukraine fall under the requirements of immigration law, observance of which is extremely important. All foreigners coming to Ukraine with the purpose of study shall obtain temporary residence permit from the Migration Service and be registered at the place of their actual residence during study period. For citizens of visa countries migration procedures do not exceed 15 days until visa expiration date (visa validity period is 45 days), for citizens of non-visa countries – up to 75 days from the date of crossing the Ukrainian border.

Citizens of countries with visa entry procedures arrive in Ukraine with a visa type D (D-13), received at the consular institution of Ukraine at their country of origin with the invitation from the university. They are obliged to provide the Preparatory Department with a passport and documents necessary for the issuance of a temporary residence permit in Ukraine within five working

days after arriving to the university, but not later than 30 days before the expiration of the visa.

Migration formalities for international students are usually carried out by international departments of universities. They would typically request students to provide all the necessary documents and offer to issue medical insurance for the period of study. Service fees of a temporary residence permit in Ukraine are: government charge in the amount of 34 UAH (on the basis of para. 6 Article 3 of the Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On Government Charges»); administrative service fee in the amount of 517 UAH (according to the List of administrative services related to migration and their fees, approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 2 November 2016 No.770 regulating some issues of administrative service delivery in the area of migration); administrative service fee in the amount of 340 UAH [2].

In order to apply for temporary residence permit, a foreigner or stateless person who arrived in Ukraine for the purpose of study shall submit the following documents: – application (is submitted till the completion of the work on full provision of territorial bodies and units of State Migration Service of Ukraine with appropriate material-and-technical support for processing and issuance of the temporary residence permit in a form of card with implemented contactless electronic media);

– passport of an alien with a visa type “D” (if available, for example, if a foreigner from the CIS countries). The original of the passport is returned after the inspection, and only the copies of the pages of the passport of the foreigner with the translation into the Ukrainian language are submitted. The translation is certified by a notary;

– order of the educational establishment about availability of places for foreign students;

– order of the educational establishment about enrollment in the training of a foreigner;

– request (solicitation) from an educational institution which states an obligation to notify the State Migration Service of Ukraine about deductions from such an institution;

– medical insurance policy;

– 4 photographs of a foreigner or stateless person 35 mm x 45 mm on matt paper (it is admissible to submit a photograph of a person with head

covered that does not disguise facial contours for individuals whose religious beliefs preclude not covering head in public, provided that in their passport photo they appear with head covered);

– a copy of the certificate issued by the tax authority on the assignment of the registration number of the taxpayer (if available).

The above listed documents are filed by a foreigner personally, in case of illness or circumstances of force majeure, documents may be filed by a representative on the instructions. Upon receipt of documents by the territorial authorities, the State Migration Service shall, within fourteen days, decide to grant a foreigner a temporary residence permit in Ukraine.

In case of successful submission of documents, the certificate (Ukrainian temporary residence permit) must be issued no later than in 15 days. In practice, a ready-made document is taken by a foreigner at foster-hours exactly in 2 weeks. Another person may submit documents by power of attorney, presenting the original of a foreigner's passport, but only a foreigner can obtain a completed certificate personally.

Upon receipt of the temporary residence permit, the foreigner must register within ten days at the address indicated earlier. Since the law is not clearly spelled out, which are the days from time limit, the competent authorities estimate it in the calendar, not working days. Usually the certificate is issued the day after the decision was made.

Література:

1. 1 On the Legal Status of Foreigners and Stateless Persons [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/en/3773-17/sp:side>.
2. Issuance of temporary residence permit [Електронний ресурс] // Державна міграційна служба України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <https://dmsu.gov.ua/en-home/services/documenting-foreigners/issuance-of-temporary-residence-permit.html>

КВОТИ НА ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ГАРАНТІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРАВ ЗАКОРДОННИМИ УКРАЇНЦЯМИ

Алмаші Ірина Михайлівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри природничо-гуманітарних та інформаційних дисциплін, Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету»

Алмаші Мирослав Михайлович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права та порівняльного правознавства, Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет»

У сучасних умовах глобалізації та євроінтеграції, розвитку України, як суверенної держави, міграції населення, важливого теоретичного та практичного значення набуває дослідження проблеми квоти на здобуття вищої освіти як гарантія реалізації освітніх прав закордонними українцями. Україна є материнською державою для закордонних українців, тому важливою і необхідною є державна підтримка у реалізації ними своїх прав на території України.

Дана проблематика надзвичайно актуальна і була предметом дослідження таких науковців як: Л.Лабенської, Г.Москаля, К.Нечипорука, А.Попка.

Забезпечення державою права закордонних українців на освіту - це закріплення та гарантованість права на освіту закордонних українців у вищих навчальних закладах та створення відповідних нормативно-правових та інституційних механізмів для його реалізації. Однією з найбільш важливих переваг, якими користуються особи з числа закордонних українців, є переваги у реалізації права на здобуття вищої освіти.

Іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають в Україні, особи, яким надано статус закордонного українця, і які перебувають в Україні на законних підставах, мають право на здобуття вищої освіти нарівні з громадянами України. Здобуття вищої освіти зазначеними категоріями осіб за кошти державного бюджету здійснюється

в межах квот, визначених Кабінетом Міністрів України. Усі особи, які здобувають вищу освіту у закладах вищої освіти, мають рівні права та обов'язки[1].

Згідно ч.2 ст.9 Закону України «Про закордонних українців» закордонним українцям гарантовано право на освіту у вищих навчальних закладах. Закордонним українцям щороку встановлюються квоти прийому до вищих навчальних закладів України в межах обсягів державного замовлення[2].

Згідно Постанови КМУ «Питання здобуття вищої освіти деякими категоріями осіб» від 12 вересня 2018 року №729 встановлено, що для здобуття вищої освіти щороку виділяється до 1 тис. місць державного замовлення, в межах якої встановлюються квоти: іноземцям та особам без громадянства, які прибувають на навчання відповідно до міжнародних договорів України; особам, яким надано статус закордонного українця.

Особи, зараховані до закладів вищої освіти для здобуття вищої освіти в межах встановлених квот, забезпечуються стипендією у порядку та розмірі, встановлених для громадян України, та місцем у гуртожитку з оплатою проживання у розмірі, встановленому для громадян України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України[3].

Постановою КМУ від 10.05.2018 року №344 затверджено Державну програму співпраці із закордонними українцями на період до 2020 року. Одним із заходів реалізації цієї програми передбачено навчання студентів у вищих навчальних закладах України у межах квот. Передбачено фінансування цього заходу з Державного бюджету. Прогнозний обсяг фінансових ресурсів для виконання цього заходу – 103.6 тис. грн., у т.ч. за роками: 2018р. – 32.7 тис. грн., 2019р.- 34.6 тис. грн., 2020 р. – 36.3 тис. грн. [4]. Однак, у Законі України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» у видатках окремим рядком фінансування в розмірі 34.6 тис. грн. не зазначається. Вважаємо, що кошти, передбачені цією програмою повинні зазначатися у Державному бюджеті окремим рядком.

Закордонним українцям також щорічно передбачаються державні стипендії для здобування вищої освіти у межах встановлених квот[5].

Відповідно до чинного законодавства закордонним українцям встановлюються квоти на навчання у вищих навчальних закладах України за денною формою за рахунок коштів державного бюджету України за умови, якщо певний ступінь вищої освіти в Україні закордонний

українець здобуває вперше. Установлення квот для здобуття ступеня магістра на основі ступеня бакалавра, здобутого за іншою спеціальністю, не здійснюється. Інформацію щодо виділення квот для закордонних українців та термінів подачі документів можна отримати у дипломатичній установі України в країні проживання, яка оновлюється МОН щороку у лютому-березні[6].

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про правовий статус закордонних українців» Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України було встановлено на 2012 р. 310 квот для прийому закордонних українців на перший курс до вищих навчальних закладів України за рахунок коштів державного бюджету України. Зокрема, для українців Молдови було виділено 100 місць, Грузії, Білорусі та Узбекистану – по 20, Азербайджану, Румунії, Киргизії, Бразилії та Словаччини – по 10, Латвії, Литви, Естонії, Болгарії, Вірменії, Аргентини, Угорщини, Сербії, Палестини, Ізраїлю, Туреччини, Греції, Лівану – по 5, інших країн – 35[5].

Згідно з «Умовами прийому на навчання до закладів вищої освіти України в 2019 році», затвердженими наказом МОН України від 11.10.2018 р. №1096 Зарахування іноземців та осіб з числа закордонних українців на навчання на відповідний рівень вищої освіти здійснюється за результатами вступних випробувань з визначених предметів і мови навчання та на підставі академічних прав на продовження навчання, що надаються документом про здобутий рівень освіти в країні його походження, і врахування балів успішності, що дають право на продовження навчання на наступному рівні вищої освіти відповідно до законодавства країни, що видала документ про здобутий ступінь (рівень) освіти[7].

На підставі вищенаведених положень можна зробити висновки про наступні проблеми щодо квоти на здобуття вищої освіти як гарантія реалізації освітніх прав закордонними українцями: Урядом передбачено прогнозне фінансування навчання закордонних українців, але таке фінансування не передбачено в Державному бюджеті на 2019 р. окремим рядком; закордонні українці не мають можливості отримати високоякісну освіту на рівні з громадянами України в україномовних закладах закордоном, що в свою чергу призводить до незаповненості квот.

Існують перспективи подальших наукових досліджень у даному

напрямку, зокрема, щодо: покращення співпраці органів публічної влади України та неурядових організацій закордонних українців; забезпечення права закордонних українців на освіту у вищих навчальних закладах в Україні.

Отже, у даній доповіді проаналізовано квоти на здобуття вищої освіти як гарантія реалізації освітніх прав закордонними українцями.

Література:

1. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 року. Відомості Верховної Ради, 2014, № 37-38, ст.2004.
2. Про закордонних українців: Закон України 4 березня 2004 року. Відомості Верховної Ради України, 2004, № 25, ст.343.
3. Питання здобуття вищої освіти деякими категоріями осіб. Постанова КМУ від 12 вересня 2018 року №729.
4. Державна програма співпраці із закордонними українцями на період до 2020 року. Постанова КМУ від 10.05.2018 р. № 34.
5. Мазука Л. І. Українська держава та світове українство: актуальні питання, потенціал і перспективи взаємодії. К. :НІСД, 2013. 32 с.
- 6.Закордонним українцям. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/zakordonnim-ukrayincyam>
7. Умови прийому на навчання до закладів вищої освіти України в 2019 році. Наказ МОН України від 11.10.2018 р. № 1096.

ПРОБЛЕМАТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІ В УКРАЇНІ

*Данилевський Максим Анатолійович
аспірант Херсонського державного університету*

Україна молода держава, що прагне зайняти гідне місце на світовій арені та направляє свої погляди до європейської спільноти. І хоча наша держава вже є незалежною досить довго, проте питання незалежності суддів все одно є досить актуальними.

Формування громадянського суспільства та побудова правової держави неможливі без реального забезпечення незалежності й недоторканності суддів.

Ми стрімко почали перебудову судової системи, створення нової законодавчої бази, вдосконалення форм судочинства з урахуванням світового досвіду. В цьому зв'язку є необхідність вивчення, аналізу та осмислення на теоретичному, правотворчому та правозастосувальному рівнях не тільки норм міжнародних правових актів щодо незалежності суддів, а й законодавства окремих держав щодо незалежності суддів, які можуть бути корисними у реформуванні судово-правової системи України.

Проте, останнім часом, викликають занепокоєння з боку суспільства і держави випадки порушення принципу незалежності судді, що є одним із порушень законних прав, інтересів і свобод людини і громадянина.

Теоретичною базою дисертаційного дослідження стануть наукові праці таких вчених, як Абросімова О.Б., Агєєва Г.Н., Адушкін С.Ю., Акішева Ж.Л., Алексєєва Л.Б., Алексєєв М.С., Альперт С.А., Божьєв В.П., Бойков О.Д., Бринцев В.Д., Варфоломеєва Т.В., Васьковський Є.В., Вікторський С.І., Л.Є.Владимиров Л.Є., Гончаренко В.Г., Грошевий Ю.М., Гуценко К.Ф., Дейтріх В.Ф., Ершов В.В., Завадський В.Р., Зарудний С.І., Кістяківський О.Ф., Клеандров М.І., Коні А.Ф., Кононенко В.І., Кучинська О.П., Лебедев В.М., Максимов Н.Р., Малярєнко В.Т., Марочкін І.Є., Михєнко М.М., Михайленко О.Р., Михайленко П.П., Михайловський І.В., Молдован В.В., Москвич Л.М., Муравйов М.І., Назаров І.В., Нор В.Т., Петренко В.М., Петрухін І.Л., Погорілко В.Ф., Подкопаєв С.В., Полянський М.М., Прилуцький С.В., Решетников Ф.М., Савицький В.М., Сєліванов В.М., Сиза Н.П., Смирнов О.В., Стефанюк В.С., Суєло Д.С., Тальберг Д.Г., Фойницький І.Я., Хавронюк М.І., Чангулі Г.І., Чельцов-Бебутов М.О., Чепурнова Н.М., Шибіко В.П., Шишкін В.І., Штогун С.Г., Шумило М.Є., Юєупова С.О. та інші.

Незважаючи на те, що проблеми адміністративно-правових засад незалежності судді в Україні були предметом дослідження багатьох науковців, вивчення адміністративно-правових засад незалежності судді в Україні в повній мірі не відбувалося. Вчені або торкалися лише окремих питань цієї проблематики, або досліджували дещо суміжні різноманітні виклики.

Це питання потребує більш детального правового регулювання, і в аспектах адміністративного права також, оскільки адміністративно-правові засади незалежності судді в Україні супроводжується численними негативними суспільно-шкідливими наслідками в різних сферах.

Тому питання, які підняті в цих тезах доповіді залишаються в науці адміністративного права відкритим. Все це дозволяє зробити висновки про необхідність подальшої розробки теми дослідження.

Мета і завдання дослідження полягають в комплексному аналізі адміністративно-правових засад незалежності судді в Україні, а також у вирішенні теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із цим важливим принципом; в оцінці достатньої правової бази для ефективного дотримання цієї гарантії; та на основі цього - вироблення рекомендацій і пропозицій по вдосконаленню адміністративно-правових норм, про більш ефективно застосування гарантії незалежності судді.

Для досягнення вказаних цілей необхідно вирішити наступні завдання:

1) провести історико-правове дослідження розвитку принципу незалежності і недоторканності суддів у адміністративному процесі України;

2) дослідити становлення та еволюцію принципу незалежності і недоторканності суддів на сучасному етапі розвитку нашої держави.

3) проаналізувати та порівняти законодавства України про незалежність і недоторканність;

4) проаналізувати опубліковані в юридичній літературі підходи щодо розуміння сутності досліджуваного принципу, визначення поняття, зміст і значення;

5) всебічно дослідити зв'язок та співвідношення принципу незалежності і недоторканності суддів з іншими конституційними засадами судочинства;

6) проаналізувати систему гарантій принципу незалежності і недоторканності суддів в Україні;

7) дослідити рівень відповідності встановлених в законодавстві України гарантій принципу незалежності і недоторканності суддів у практиці адміністративного судочинства;

8) з'ясувати відповідність встановлених в законодавстві України процесуальних гарантій принципу незалежності й недоторканності суддів згідно з міжнародно-правовими актами;

9) розробити рекомендації щодо удосконалення законодавства України про незалежність і недоторканність суддів, та з урахуванням зазначеного зробити й обґрунтувати наукові висновки та пропозиції щодо вдосконалення законодавства з метою реального забезпечення даного принципу в адміністративному судочинстві.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОРЯДКУ ОФОРМЛЕННЯ СПАДКОВИХ ПРАВ В ОБ'ЄДНАНІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДІ

Коновеїчук Христина Богданівна

магістр конституційного та адміністративного права, секретар

Марковецької сільської ради Тисменицького району

Івано-Франківської області

В умовах децентралізації державної влади та створення нових суб'єктів місцевого самоврядування – об'єднаних територіальних громад питання делегування повноважень в оформленні спадкових прав на місцевому рівні стали особливо актуальними.

Згідно ст. 1 Закону України «Про нотаріат» у населених пунктах, де немає нотаріусів, нотаріальні дії, передбачені статтею 37 цього Закону, вчиняються уповноваженими на це посадовими особами органів місцевого самоврядування [1]. З прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо деяких питань спадкування» норма ст. 37 вищезазначеного закону було доповнено новими повноваженнями відповідно до яких посадові особи органів місцевого самоврядування мають право видавати свідоцтво про право на спадщину (ч. 6 ст. 37) та свідоцтво про право власності на частку в спільному майні подружжя в разі смерті одного з подружжя (ч. 7 ст. 37) [2]. Позитивний ефект зазначеного нормативного акту полягає в тому, що спрощується та здешевлюється для жителів сільської місцевості процедура оформлення спадщини та реєстрації прав спадкоємців на успадковане ними нерухоме

майно. Однак при ґрунтовному аналізі вказаного закону в цілому виникають серйозні сумніви щодо можливості реалізації позитивних нововведень даного нормативного акту на практиці. Так, на виконання вимог ст. 37 Закону України «Про нотаріат» Міністерством юстиції України було прийнято Наказ «Про затвердження Порядку проходження уповноваженими посадовими особами органу місцевого самоврядування стажування в державній нотаріальній конторі або у приватного нотаріуса з питань оформлення спадкових прав» [3]. Відповідно до п. 3 цього Порядку до стажування допускаються дієздатні особи, які мають вищу юридичну освіту та стаж роботи в галузі права не менше трьох років [3]. Слід зазначити, що в сільській місцевості не всі посадові особи, що працюють в системі місцевого самоврядування мають вищу юридичну освіту, а тим більше стаж роботи в галузі права. Крім цього поза увагою залишилася й фінансова сторона проходження стажування посадовими особами місцевого самоврядування. В п. 4 цього Порядку говориться лише про обов'язок органу місцевого самоврядування зберігати місце роботи (посаду) і проводити виплати особі, що направлена на стажування згідно чинного законодавства [3]. Але не зрозуміло за які кошти: державного, місцевого чи власного бюджету особа буде оплачувати стажування у державного чи приватного нотаріуса. Як наслідок в місцевих радах повноваження щодо оформлення спадкових прав взагалі не реалізуються. Тож говорити про наближення нотаріальних послуг на місцевому рівні до громади поки що зарано.

До Верховної Ради України було подано законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення передумов для захисту економічних та спадкових прав громадян в сільській місцевості» № 9140. Ним пропонується розширити коло осіб, діяльність яких буде спрямована на надання адресних послуг сільському населенню, зокрема у сфері нотаріату. Так, проектом запроваджується поняття «уповноваженої особи органу юстиції», встановлюються необхідні вимоги для кваліфікованого здійснення наданих їй повноважень щодо вчинення нотаріальних та реєстраційних дій.

Пропонується доповнити Закон України «Про нотаріат» статтею б¹уповноважена особа органу юстиції – це посадова особа головного управління юстиції, яка має вищу юридичну освіту, але не нижче першого рівня (бакалавр), стаж роботи на посадах безпосередньо пов'язаних з

державним регулюванням, контролем або організацією нотаріату, державної реєстрації або консультантом державної нотаріальної контори не менш, як два роки, пройшла стажування в органах нотаріату та державної реєстрації не менше трьох місяців [4]. Як бачимо вимоги до «уповноваженої особи органів юстиції», є набагато нижчими за вимоги, які покладаються на нотаріусів та посадових осіб місцевого самоврядування. Зокрема, згідно з ч. 2 ст. 3 Закону України «Про нотаріат» нотаріусом може бути громадянин України, який має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи у сфері права не менш як шість років, з них помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори - не менш як три роки, склав кваліфікаційний іспит і отримав свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю [4]. Такі ж вимоги як до помічника нотаріуса встановлюється для посадових осіб місцевого самоврядування. Крім того останні мають пройти стажування в державній нотаріальній конторі або приватного нотаріуса. Для уповноваженої особи органу юстиції встановлюється значно зменшений стаж нотаріальної практики, вона звільняється від здачі кваліфікаційного іспиту, що на наше переконання може негативно позначитися на якості нотаріальних послуг, які надаватимуться уповноваженою особою органів юстиції, а саме: посвідчення договорів дарування, купівлі-продажу, міни, довіреності, видача свідоцтва про право на спадщину та свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя в разі смерті одного з подружжя, здійснення в окремих випадках державної реєстрації народження фізичної особи та її походження, смерті у сільській місцевості [4]. Як бачимо коло повноважень уповноважених осіб органу юстиції тотожні повноваженням нотаріусів, а також тим функціям, що покладені Законом України «Про нотаріат» на посадових осіб органу місцевого самоврядування. Відтак, ч. 2 ст. 6 Закону України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» покладаються повноваження щодо державної реєстрації народження фізичної особи та її походження, шлюбу, смерті на виконавчі органи сільських, селищних, міських (крім міст обласного значення) рад [5]. Щоб уникнути дублювання повноважень в сфері нотаріату, зокрема і в оформленні спадкових прав на місцях, доцільно запровадити уповноважених осіб органу юстиції лише на рівні об'єднаної територіальної громади. Введення уповноважених осіб мініюсту на рівні

об'єднаної територіальної громади доречно за умови відсутності на її території державної нотаріальної контори. Хоча законопроект пропонує запроваджувати уповноважену особу міністерства юстиції при відсутності як державного так і приватного нотаріуса. Що, на нашу думку, не правильним, бо в громадян має бути вибір: піти до державного чи приватного нотаріуса, в нашому випадку до уповноваженої особи міністерства юстиції. В разі запровадження на рівні об'єднаної територіальної громади уповноважених осіб мінюсту постає ще одне питання: де такі особи мають виконувати свої повноваження. Бо за ст. 41 Закону України «Про нотаріат» нотаріальні дії мають вчинятися в приміщенні державної нотаріальної контори, в державному нотаріальному архіві, приміщенні, яке є робочим місцем приватного нотаріуса, чи приміщенні органів місцевого самоврядування. На наше переконання це має бути постійне робоче місце з необхідним технічним устаткуванням куди в будь-який час можуть звернутися громадяни для реалізації своїх законних прав, а не виїзні пункти в яких буде не нормований робочий день.

Доцільність запровадження уповноваженої особи органу юстиції на рівні об'єднаної територіальної громади пояснюється ще й тим, що згідно ст. 4 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» об'єднання можливе і навколо міста районного значення [6]. Межі такої об'єднаної територіальної громади, за цією ж статтею, визначаються по зовнішніх межах юрисдикції рад територіальних громад, що об'єдналися [6]. У прийнятому Законі України «Про внесення змін до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» говориться про можливість приєднання територіальних громад до міст обласного значення [7]. Як наслідок чинне законодавство наразі не визначає чи будуть повноваження державних нотаріусів після об'єднання поширюватися в межах цілого району, міста обласного значення чи лише на територію об'єднаної громади, що утворилися за межами таких міст.

Отже, при запровадженні уповноваженої особи міністерства юстиції на рівні об'єднаних територіальних громадах та з метою зниження корупційних ризиків на місцях, для цих осіб варто звужити коло повноважень, зокрема виключити повноваження щодо посвідчення договорів купівлі-продажу, міни, які пропонуються законопроектом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення

передумов для захисту економічних та спадкових прав громадян в сільській місцевості». Щоб нотаріальні послуги, які будуть надаватися уповноваженими особами органу юстиції були якісними та професійними варто підвищити кваліфікаційні вимоги до цих осіб: збільшити термін стажування в органах нотаріату, закріпити норму за якою стажування, матеріально-технічне забезпечення, оплата праці та доступ до Єдиних державних реєстрів таких осіб мають забезпечуватися за рахунок державного бюджету. В Законі України «Про нотаріат» закріпити норму про юридичну відповідальність уповноважених осіб та їх підконтрольність органу юстиції.

Література:

1. Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 року №3425- XII // Відомості Верховної ради України. – 1993 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо деяких питань спадкування: Закон України від 20 жовтня 2014 року № 1709-VII // Відомості Верховної ради України. – 2014 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1709-18>
3. Про затвердження Порядку проходження уповноваженими посадовими особами органу місцевого самоврядування стажування в державній нотаріальній конторі або у приватного нотаріуса з питань оформлення спадкових прав: Наказ Міністерства юстиції України від 25 травня 2015 року № 779/5. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0602-15>
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення передумов для захисту економічних та спадкових прав громадян в сільській місцевості: Проект Закону України від 1 жовтня 2018 року, А. Іванчук URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64707
5. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 1 липня 2010 року № 2398-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>
6. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05 лютого 2015 року № 157-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/157-19>

7. Про внесення змін до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» щодо добровільного приєднання територіальних громад сіл, селищ до територіальних громад міст республіканського Автономної Республіки Крим, обласного значення»: Закон України від 03 квітня 2018 року № 2379-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2018 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2379-19>

Науковий керівник: Кафарський Володимир Іванович, доктор юридичних наук, професор, Львівський державний університет внутрішніх справ

ВЕЛИКА ПРИВАТИЗАЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Потіп Микола Миколайович

*кандидат юридичних наук, доцент, Вищий навчальний приватний заклад
«Дніпровський гуманітарний університет»*

Історія приватизації в Україні пов'язана із значними порушеннями її проведення, та суперечливим сприйняттям її результатів громадськістю. Верховна Рада України 31 жовтня 1991 року затвердила Концепцію роздержавлення і приватизації підприємств, землі та житлового фонду [3], для її реалізації було прийнято ряд Законів України, серед яких провідним був Закон України «Про приватизацію майна державних підприємств» [5].

Особливі складнощі з початку історії вітчизняної приватизації існували у сфері великої приватизації. В.В.Прядко та А.А.Отченаш наголошують, що набагато складніше від малої приватизації проходила у 1992-1995 роки приватизація підприємств, вартість основних фондів яких перевищувала 1,5 млн грн. Обрана модель великої приватизації передбачала масове перетворення державних підприємств на відкриті акціонерні товариства. На новоствореному фондовому ринку країни з'явилися десятки тисяч відкритих акціонерних товариств, більшість з яких були створені на базі державних підприємств у галузях автотранспорту, сільськогосподарських і будівельних підприємств, які не мали ані ринкових перспектив, ані інвестиційної привабливості. У цей

період також з'явився перелік підприємств, що були заборонені до приватизації [8].

У 2018 році було прийнято Закон України «Про приватизацію державного і комунального майна», який передбачив для підвищення рівня прозорості великої приватизації залучення до цього процесу міжнародних радників [4]. Проте, замість полегшення процесу приватизації великих підприємств, процес обрання радників став предметом судових спорів, що створило передумови для відкладення приватизації великих підприємств.

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 травня 2018 року № 358-р приватизації в 2018 році підлягали 23 об'єкти великої приватизації, а відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 січня 2019 року № 36-р «Про затвердження переліку об'єктів великої приватизації державної власності», у 2019 році - 21 об'єкт. Підготовку до приватизації цих об'єктів здійснює апарат ФДМУ. Водночас ряд таких проблем як не передача у встановлений строк об'єктів приватизації уповноваженими органами управління та блокування судовими рішеннями процесу великої приватизації перешкоджали проведенню великої приватизації у 2018 та 2019 роках [1]. Керівництво ФДМУ визначило у 2019 році необхідність зосередження на активізації продажу об'єктів великої приватизації, яка була заблокована рішеннями судів у 2018 році. Проте у I кварталі 2019 року продаж об'єктів великої приватизації не проводився, договори купівлі продажу не уклалися [1].

Таким чином, останні роки були пов'язані із проблемами проведення великої приватизації в Україні. У результаті ФДМУ щороку звітував про недовиконання плану приватизації. У результаті проведення останнього аналізу щорічного звіту Фонду державного майна України за 2018 рік у частині, що впливає на виконання державного бюджету, Рахункова палата виявила погіршення результатів приватизації у порівнянні із 2017 року стану забезпечення надходжень до Державного бюджету України. Було виявлено причину такої ситуації: зменшення у 2018 році надходжень від приватизації державного майна у більш як 12 разів (268,7 млн гривень). Було виявлено, що приватизація великих об'єктів не відбулася взагалі [7]. Сферу великої приватизації державного та комунального майна на сьогодні очікують новий виток поживлення. Так, Президент України

Володимир Зеленський 2 вересня 2019 наголосив на необхідності початку великої приватизації у 2020 році [2].

Сам термін «велика приватизація» почав використовуватись у Законі України «Про приватизацію державного і комунального майна», проте не отримав свого нормативного визначення. Вперше законодавче визначення приватизації було наведено в Законі України «Про приватизацію державного майна» [4]. Відповідно до ст. 1 цього Закону в його першій редакції під приватизацією розумілось відчуження майна, що перебуває у загальнодержавній, республіканській (Республіки Крим) і комунальній власності, на користь фізичних та недержавних юридичних осіб [5]. З плином часу це поняття майже не змінилось. Так, у п. 22 ст. 1 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» від 18 січня 2018 року, приватизація державного або комунального майна визначається як платне відчуження майна, що перебуває у державній або комунальній власності, на користь фізичних та юридичних осіб, які відповідно до цього Закону можуть бути покупцями [4]. Ключовим терміном у цьому визначенні є «відчуження».

У теорії права та чинному законодавстві, наголошує Сліпченко С. О., слово «відчуження» може вживатися у трьох самостійних значеннях: як певний стан присвоєності (відчуженості) благ, як підстава виникнення стану відчуженості, як процес відчуження [11, с. 165]. Розглядаючи процес відчуження державного майна, І. А. Селіванова наголошує на тому, що порядок відчуження ФДМУ значно відрізняється від порядку, коли таке відчуження здійснюється господарюючими суб'єктами, яким майно передано власником на різних правових режимах [10].

Вітчизняне законодавство пов'язувало вид приватизації із особливостями об'єктів приватизації. Так, у першій редакції Закону України «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)» об'єктами малої приватизації були цілісні майнові комплекси невеликих державних підприємств, структурні підрозділи цих підприємств об'єкти незавершеного будівництва, балансова вартість яких не перевищує півтора мільйона карбованців. Остання редакція цього закону визначала об'єктами малої приватизації єдині майнові комплекси державних підприємств та їх структурних підрозділів, на яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік не перевищує 100 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції

(робіт, послуг) за такий період не перевищує 70 мільйонів гривень та/або вартості майна яких недостатньо для формування статутного капіталу акціонерного товариства, у тому числі разом із земельними ділянками державної власності, на яких вони розташовані [6]. Усі об'єкти приватизації, що перевищували зазначені критерії було віднесені до великих об'єктів приватизації, процес приватизації яких на практиці називався «великою приватизацією». Поділ підприємств на великі, середні, малі та дрібні був започаткований ще у Концепції роздержавлення і приватизації підприємств, землі та житлового фонду [3]

Чинний Закон України «Про приватизацію державного і комунального майна» від 18 січня 2018 року у ст. 5 «Класифікація об'єктів приватизації» зазначає, що з метою раціонального та ефективного застосування способів приватизації об'єкти приватизації поділяються на об'єкти малої приватизації та об'єкти великої приватизації. Відповідно до ч. 3 ст. 5 Закон України «Про приватизацію державного і комунального майна» до об'єктів великої приватизації належать об'єкти державної або комунальної власності (єдині майнові комплекси державних підприємств та пакети акцій (часток) суб'єктів господарювання, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі), вартість активів яких згідно з даними фінансової звітності за останній звітний рік перевищує 250 мільйонів гривень [4].

Таким чином, цим законом позначено два види приватизації – мала і велика. Обидва ці види, відрізняються переліком пропонованого майна, процедурою, майданчиками, на яких буде реалізовуватися приватизація, але найголовніше – вони відрізняються значенням підприємств, внесених в той чи інший список. Так, Редька Р., зазначає, що список об'єктів великої приватизації затверджується розпорядженням Кабінету міністрів України, а процес продажу об'єктів з цього списку складний, включає в себе не тільки сам продаж, але і передпродажну підготовку із залученням радників [9].

Зазначене свідчить про відсутність нормативного визначення поняття «велика приватизація» та одностайності науковців щодо його змісту.

На наш погляд, поняття «велика приватизація» можна визначити як сукупність суспільних відносин, що існують у процесі взаємодії суб'єктів приватизації при застосуванні заходів організаційного, технічного,

інформаційного, правового характеру, пов'язаних із підготовкою, проведенням та оформленням результатів продажу об'єктів державної або комунальної власності суб'єктів господарювання, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій належать державі, вартість активів яких згідно з даними фінансової звітності за останній звітний рік перевищує 250 мільйонів гривень, у результаті якого право власності переходить від держави чи територіальної громади до громадян та юридичних осіб. Для конкретизації суспільних відносин у сфері публічного управління у сфері приватизації, ми пропонуємо доповнити статтю 1 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» поняттям «великої приватизації».

Література:

1. Аналітична довідка про роботу Фонду державного майна України та хід приватизації державного майна у 1 кварталі 2019 року. URL: http://www.spfu.gov.ua/userfiles/pdf/i-kvartal-2019_13845.pdf
2. Велика і мала приватизація: президент анонсував важливі кроки до продажу держмайна. URL: http://scpp.rada.gov.ua/news/main_news/73294.html
3. Про Концепцію роздержавлення і приватизації підприємств, землі та житлового фонду : Постанова Верховної Ради України від 31 жовтня 1991 року N 1767-XII Відомості Верховної Ради України від 31.12.1991 — 1991 р., № 53, стаття 795
4. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18 січня 2018 року № 2269–VIII. Відомості Верховної Ради України від 23.03.2018. 2018 р. № 12. стор. 5. стаття 68
5. Про приватизацію державного майна: Закон України від 4 березня 1992 року № 2163-XII Відомості Верховної Ради України від 16.06.1992 — 1992 р., № 24, стаття 348
6. Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію) : Закон України від 6 березня 1992 року № 2171-XII Відомості Верховної Ради України від 16.06.1992 — 1992 р., № 24, стаття 350
7. Про розгляд Звіту про результати аналізу щорічного звіту Фонду державного майна України за 2018 рік у частині, що впливає на виконання державного бюджету: Рішення Рахункової палати від 06.06.2019 року

№13-4. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2019/13-4_2019/R_RP_13-4_2019.pdf

8. Прядко В.В. та Отченаш А.А. Приватизація, або все починалося з нуля. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://robotodavets.in.ua/2016/09/19/pryvatzatsiya-abo-vse-pochynalosya-z-nulya.html>

9. Редька Р. Як мала приватизація залучить інвестиції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/jak-mala-privatizatsija-zaluchit-investitsiji-2484790.html>

10. Селіванова І. Приватизація і відчуження державного майна: співвідношення понять [Електронний ресурс] / Ірина Селіванова // Право України. – 2009. – № 6. – Режим доступу : http://www.ilf-ua.com/ua/publications/articles/pryvatzaciya_ta_vidchuzhennya_derzhmajna/

11. Сліпченко С. О. Проблеми визначення поняття "відчуження" у цивільному праві / С. О. Сліпченко // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. - 2014. - Вип. 36. - С. 164-178. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvchzu_2014_36_18

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

COMPARATIVE CHARACTERISTICS OF LABOR LEGISLATION IN UKRAINE AND THE REPUBLIC OF LITHUANIA

Krupovic Larysa

third-year PhD student Vilnius University The Republic of Lithuania

The norms of labor law of Ukraine play the main role in the regulation of social relations arising in the sphere of labor. The transformation of the economic, technological, organizational and social nature of production caused the emergence of new types of labor and ways of organizing it, forms of employment and types of social and labor relations, requiring adequate legal support. Starting from the end of the 20th century, the main direction in the development of labor legislation in both Ukraine and Lithuania was social direction: promoting the adaptation of workers to the conditions of a market economy.

Significant attention of the legislator was directed to guarantees of employment of the population, especially the least competitive persons in the labor market. The next direction was the formation of collective labor law, and most importantly - legislation on social partnership [5].

The legal literature has repeatedly noted the need to bring labor law into line with modern realities. A comparative analysis of labor legislation in different countries is particularly relevant and valuable, because such a study will help to identify the positive and negative aspects of labor legislation in the countries that are compared and, on this basis, to identify positive recommendations to improve the relevant legislation for these countries, in particular, Lithuania and Ukraine.

The main act regulating labor relations in Ukraine is the Labor Code, adopted as early as December 10, 1971 (entered into force on June 1, 1972) and is focused on strict state regulation. The current Labor Code of Ukraine, despite the numerous changes and additions made to it, is less and less in line with the socio-economic situation in the country. An extremely dangerous gap has arisen and is constantly growing between the legal regulation of various spheres of social and economic activity.

There is a point of view that the need to adopt a new code is due not so much to the obsolescence of the norms of the current Labor Code of Ukraine, but to the objective need to bring labor legislation into line with the fundamental branches of the legal system, including constitutional, civil, administrative law and procedural legislation that affect development of labor law [3].

The same conceptual point is the updating of the mechanism of legal regulation of labor relations. Prior to market transformations, legal regulation of labor was a type of state and normative regulation, in which normative acts dominated and the scope of application of non-normative, including contractual, sources of labor law was significantly narrowed. In modern conditions, the relationship between the theoretical limitations of the concept of labor state regulation and the practical flaw of the mechanism of legal regulation of labor relations created on its basis is obvious [4, p. 18].

The application and expansion of contractual regulation scope shall have two vectors: collective and individual. The development of the latter is not so much desirable as necessary. The principles of its implementation should contribute to the de facto equality of employer and employee, proclaimed by the legally equal parties to the employment contract.

The most difficult and important issue in the concept of reforming labor law is the content of the rights of parties to labor relations. The global financial crisis that began in 2008 once again confirmed the close relationship between labor law and the economic system. The scope of obligations of the employer in labor law has economic expression, since labor costs affect the cost of goods and services provided. For these reasons, a number of countries have begun to use various measures to increase the economic competitiveness of employers by reducing labor costs as required by labor law. The weakening of labor law norms, the abolition of mandatory norms, as well as softening of standards of conduct became known as the modernization of labor law [1, p. 279].

The development and adoption of the Labor Code of Ukraine, which shall become the dominant legislative act governing labor and other related relations of all persons working under an employment contract are on the agenda. Its main task is to achieve the optimal combination of the interests of workers and employers while ensuring appropriate protection of the rights and interests of workers and the preservation of effective social production.

In Lithuania, on July 1, 2017, a new Labor Code entered into force - the second one since the restoration of the country's independence. According to

the provisions of the new Labor Code, workers now have more opportunities to improve their qualifications without losing their income and protect their rights. Skilled workers have to receive a salary which shall be higher than the minimum, also provides greater protection in case of loss of work, more opportunities to agree on more favorable working conditions, in addition, unions will be able to declare strikes more easily.

From July 2017, employers will be able to pay a minimum salary only for unskilled work. In addition, now they are obliged to prepare the salary system in such a way that, when applied, there is no place for discrimination: for the same work - the same salary. The Labor Code also stipulates the need for workplaces, where the average number of employees reaches 20 or more, to confirm the salary system, unless it is already established in the collective agreement. This will allow employees to know more and influence the salary policy in the enterprise.

Unemployment insurance benefits will be paid to people who have the necessary length of service for unemployment insurance, not for 6, as it was before, but for 9 months.

Five possible operating modes have been introduced: the regime of non-changing working hours (shifts) and the number of working days per week; the mode of total accounting of working time, when the norm of working time is taken for the accounting period; flexible working hours, when the employee must be at work at fixed hours of the working day (shift), and the rest of the hours of that day (shift) can work before or after these hours; the regime of a fragmented working day, when on the same day (shift) the employee works with a break for rest and lunch, the duration of which is longer than the established maximum break for a rest or lunch; individual operating mode.

The employer, in consultation with the employee or employee representatives, can decide which working hours to apply throughout the enterprise or for a specific person so that it comprises 40 working hours per week, and no more than 48 hours with overtime, unless the employee agrees to work 52 hours.

The maximum working time with extra work and overtime should not exceed 60 hours per week. The new Labor Code establishes that the annual minimum leave is 20 working days, of which 10 are used continuously (if the employee works five days per week). If an employee works six days per week, the minimum vacation should be 24 business days.

The extended leave for employees whose work is associated with increased nervous, mental or emotional stress and professional risk was remained, an additional leave for seniority is also provided, but it is recalculated into working days.

The new Labor Code offers expanded competence of labor dispute commissions - they were also instructed to consider the legality of suspension from work, dismissal from work, collective labor disputes regarding the law (earlier, due to illegal dismissal, it was necessary to go to court).

It should be noted that an important direction in optimizing the labor laws of both countries is their cooperation.

A special place among international legislative acts between the Government of Ukraine and the Government of the Republic of Lithuania is occupied by acts in the field of labor law. The agreement between the countries on mutual employment of citizens dated on March 28, 1995 [6] established that the labor relations of workers, their social insurance and social security are governed by the state laws of employment. As for the workers employed under the subcontracts, their labor relations, insurance and social security are regulated by the Legislation of the State of origin, i.e. the country of citizenship. Also, the Agreement between Ukraine and the Republic of Lithuania on social security dated on April 23, 2001, ratified on January 10, 2002 [2], defines the principles and types of social security for citizens of both parties (for example, types of pensions).

The contract provides for special provisions for certain types of social security and benefits, in particular for temporary disability (illness) and for pregnancy and childbirth (maternity), assistance to families with children, unemployment benefits.

After analyzing the above, we can conclude that the legal regulation of cooperation between Ukraine and the Republic of Lithuania has its own characteristics and prospects. Today, Ukraine is actively cooperating with the EU, in particular, with the Baltic countries (Lithuania, Latvia, Estonia), which will allow to control and influence the processes taking place in the region. Diversified cooperation both within the EU and between Ukraine and Lithuania should be a priority task of the foreign policy activities of both parties.

List of sources:

1. Davulis T. Liberalization of labor law in Lithuania: plans and opportunities / T. Davulis // International, Russian and foreign legislation on labor and social

security: current status (comparative analysis): Coll. of mat. VII International scientific and practical conf. - M., 2011-- P. 279-285.

2. Agreement between Ukraine and the Republic of Lithuania on the social security dated on the April 23 2001// Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine // [Electronic resource]. - Access mode: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/440_022

3. Krylov K.D. To a new type of labor legislation / K.D. Krylov // Man and Labor. - 2002. - No. 7. - P. 34–38.

4. Mavrin S. P. The principles of labor law / S. P. Mavrin, T. I. Shtrineva // Reform of labor legislation in Russia. Vol. 9. - M.: LPM Bureau, 2001. - P. 7–19.

5. About collective agreements and treats: Law of Ukraine dated on July 1 1993; About the procedure for the resolution of collective labor disputes (conflicts): Law of Ukraine dated on March 3 1998 // [Electronic resource]. - Access mode: [zakon.rada.gov.ua](http://zakon4.rada.gov.ua)

6. Agreement between the Department of Ukraine and the Government of the Republic of Lithuania on Mutual Employment of Citizens dated on March 28, 1995 // Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine // [Electronic resource]. - Access mode: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/440_021

Scientific supervisor: Davulis Tomas, Prof. Dr., Vilnius University The Republic of Lithuania

ДО ПРОБЛЕМАТИКИ НЕВИКОНАННЯ ОСТАТОЧНИХ СУДОВИХ РІШЕНЬ. ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА

Гуйван Петро Дмитрович

кандидат юридичних наук, заслужений юрист України, професор

Полтавського інституту бізнесу

Європейська правозастосовна інституція в галузі захисту прав людини – ЄСПЛ за тривалий час діяльності напрацювала усталені та стабільні підходи до оцінювання тієї чи іншої дії, яка може призвести до порушення права на справедливий суд. В темпоральному вимірі Суд неодмінно слідує принципу, згідно з яким від самого початку цивільного процесу і до виконання остаточного рішення провадження має

відбуватися упродовж розумного строку. При цьому вказується, що провадження в суді та виконавче провадження є відповідно першою і другою стадіями загального провадження. Таким чином, виконавче провадження не має бути відокремлене від судового, і ці обидва провадження мають розглядатися як цілісний процес [1, п. 197]. Відтак, подібне правозастосування використовується і у справах за скаргами громадян на незаконну бездіяльність з боку держави України. Так, при розгляді справи «Воскобойник проти України» ЄСПЛ вказав, зокрема, таке: «Суд зазначає, що тривалість судового провадження у справі становила один місяць і п'ять днів, починаючи з подання позову до суду 2 червня 2000 року і до винесення рішення на її користь 7 липня 2000 року. Тривалість виконавчого провадження на сьогоднішній день становить приблизно вісім років та чотири місяці з дати прийняття остаточного рішення. Суд підкреслює, що у справах щодо тривалості цивільного провадження виконавче провадження є другою стадією провадження по суті і що оспорюване право знаходить свою ефективну реалізацію тільки в момент виконання. Тоді як надмірна тривалість провадження зумовлена тривалістю виконавчого провадження, тому не слід відокремлювати виконавче провадження, а розглядати провадження в цілому. У цій справі загальна тривалість провадження, в тому числі стадії судового провадження та стадії виконавчого провадження, становить вісім років і чотири місяці. Суд вже розглядав справи, що порушують питання, аналогічні питанням у даній справі, і встановлював порушення пункту 1 статті 6 Конвенції. Після розгляду всіх матеріалів, які були йому надані, Суд вважає, що Уряд не навів жодного факту чи аргументу, які могли б привести до іншого висновку в даній справі. Тому мало місце порушення пункту 1 статті 6 Конвенції [2, п. 12-15].

Процес у Європейському суді з прав людини, як і будь-який судовий розгляд, має змагальний характер. Отже, держава-відповідач вправі висловлювати свої заперечення проти заявлених скаржником фактів та аргументів. Детальний аналіз справ у ЄСПЛ подібного змісту дозволяє нам зазначити, що найбільш поширеними запереченнями є скрутне становище держави або конкретних боржників, відсутність вини в затримці виконання вердикту з боку державної виконавчої служби, виконання грошового обов'язку на час розгляду справи в ЄСПЛ, невикористання заявником усіх можливих та необхідних засобів національного захисту тощо. Європейський суд надає досить однозначні оцінки всім вказаним урядовим аргументам, визнаючи їх, як правило,

неналежними. До прикладу, при розгляді справи «Божко проти України», у якій йшлося про тривале невиконання рішення міського суду від 19 березня 2002 року про стягнення 2224,52 грн. на користь заявника з його працедавця, шахти «1/3 Новогродівська» (державного акціонерного товариства), Суд нагадав, що орган державної влади не може посилатися на відсутність коштів для виплати боргу, що ґрунтується на судовому рішенні [3, п. 20].

Не може вважатися належним і заперечення Уряду щодо того, що заявник на час розгляду справи у Європейському суді вже не може вважатися жертвою конвенційного правопорушення сенсі статті 34 Конвенції, позаяк воно наразі не існує, а борг, присуджений йому національними судами, виплачений. Відтак, заява має бути відхилена як така, що не відповідає правилу *ratione personae* у розумінні п. 3 статті 35 Конвенції. З данного приводу ЄСПЛ постійно посилається на свою позицію, викладену у кількох рішеннях, винесених проти України, відповідно до яких заявник може вважатися жертвою порушення його прав, гарантованих Конвенцією, з огляду на тривалість невиконання рішення, винесеного на його користь. Відповідно, Суд відхиляє заперечення Уряду [4, п. 19].

При цьому ЄСПЛ неодмінно перебуває на тій позиції, що відповідно до статті 34 Конвенції він може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, що вважають себе потерпілими від порушення з боку однієї із Високих Договірних Сторін прав, викладених у Конвенції або протоколах до неї. Відповідно до усталеної практики Суду термін потерпілий означає особу, на яку безпосередньо здійснюється вплив діями чи бездіяльністю. Існування порушення Конвенції можливе навіть за відсутності шкоди. Отже, рішення чи захід на користь заявника не є в принципі достатніми для позбавлення його статусу потерпілого, якщо державні органи не визнали порушення, прямо або по суті, та не надали за це порушення компенсації. Суд погоджується з Урядом у тому, що виконання рішення, винесеного на користь заявника, вирішило питання невиконання як такого. Однак, таке запізне виконання рішення не є адекватною відповіддю на твердження про невиправдану тривалість цієї процедури, яку державні органи не визнали і за яку не надали жодної компенсації. А тому Суд вважає, що заявник і досі може вважатися потерпілим від порушення, як він стверджує, його прав, гарантованих статтею 6 пар. 1 Конвенції в частині тривалості періоду, протягом якого рішення залишалось невиконаним.

Непереконливими, на думку суду, як правило, є і доводи Уряду з приводу недотримання заявниками процедури обов'язкового врегулювання спорів на рівні національного судочинства та вичерпаності відповідних можливостей. У даній категорії справ подібна аргументація зводиться до того, що особа не оскаржувала в суді діяльність певного державного органу, покликаного забезпечити належне виконання остаточних рішень судів, наприклад, державної виконавчої служби. При оцінці даних факторів ЄСПЛ звертається до своєї прецедентної практики, відповідно до якої заявник не зобов'язаний подавати скаргу на дії державних виконавців у зв'язку з невиконанням рішення суду в тих випадках, коли рішення суду неможливо виконати з незалежних від державних виконавців причин. При цьому Суд нагадує, що метою пункту 1 статті 35 Конвенції є надання Високим Договірним Сторонам можливості запобігти порушенню, у якому вони звинувачуються, або ж виправити такі порушення ще до того, як заяву буде передано на розгляд Суду. У той же час мають бути вичерпані лише ті засоби правового захисту, які є ефективними. Обов'язок доведення Суду того, що засіб національного юридичного захисту був ефективним, доступним як теоретично, так і практично у відповідний час, лежить на Уряді, який заявляє, що засіб юридичного захисту не вичерпано.

Прикладом такого правозастосування можуть бути ситуації, коли відповідальність за виконання судового рішення покладається на державу. За українським національним законодавством такі випадки передбачені Законом України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» у разі, коли боржником є державне підприємство чи орган влади. В даному контексті Суд відмічає, що, отримавши рішення та виконавчий лист проти конкретного державного органу, заявники не зобов'язані порушувати, за своєю власною ініціативою, інші провадження проти різноманітних державних органів щодо своїх вимог. Виконання рішень суду, в яких відповідачем є державні органи, можливо здійснити, якщо державою передбачені та визначені асигнування на відповідні видатки Державного бюджету України шляхом здійснення відповідних законодавчих заходів. Українська правова система не наділяє ані суди, ані Державну виконавчу службу повноваженням скасовувати закон або примушувати державу вносити зміни до Закону "Про Державний бюджет". Відповідно навіть за умови, що національні суди змогли б прийняти відповідне рішення на користь заявника за його скаргою на дії виконавчої служби, виконання рішення щодо боржника все ще

залишалося обов'язком держави. Відповідно Суд встановлює, з огляду на обставини справи, що заявник не був зобов'язаний звертатися до суду зі скаргою на дії державного виконавця. Спираючись на зазначене вище, заявника не можна звинуватити у тому, що він не вичерпав засоби юридичного захисту, про які стверджує Уряд, тому умова, яка передбачена пунктом 1 статті 35 Конвенції, виконана. Відповідно Суд відхиляє зауваження Уряду.

Тож, не маючи змоги ефективно захистити свої порушені права щодо оскарження невиконання судових рішень на національному рівні, заявник не зміг реалізувати свого конвенційного права, передбаченого у ст. 13: "Кожен, чий права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження". З огляду на зазначене вище Суд доходить висновку, що заявник не мав ефективних національних засобів юридичного захисту, як це вимагає стаття 13 Конвенції, для компенсації шкоди, яка була заподіяна затримкою у виконавчому провадженні. Відповідно мало місце порушення цього положення. [5, п. 27-32, 41].

Також усталеною є позиція ЄСПЛ стосовно зауважень Уряду відносно того, що заявники не звернулись до суду для внесення їх до списку кредиторів у провадженні по справі про банкрутство боржника, Суд зазначає, що в умовах здійснення санації боржника, звернення до цього засобу є зайвим. Уряд ні в одній справі не довів, що визнання заявника кредитором у провадженні по справі про банкрутство боржника надало б йому переваг і було ефективним для виправдання закінчення звичайного виконавчого провадження. Суд зауважує, що у ході провадження у справі про банкрутство господарський суд може заборонити повернення будь-яких боргів підприємства боржника, і останнє залишається поза відповідальністю за затримку у виконанні своїх зобов'язань протягом перебігу такого провадження. Суд повторює, що у справі „Трихліб проти України” він вже вирішував, що така процедура, що застосовується за подібних обставин, може призвести до порушення п. 1 статті 6 Конвенції. Суд вирішує, що немає підстав робити інший висновок у цій справі [6, п. 24, 28].

Література:

1. Рішення ЄСПЛ від 29 березня 2006 року у справі «Скордіно проти Італії» (Scordino v. Italy) (no. 1), заява № 36813/97, URL: echr.pravo.unizg.hr/ECtHR_praksa/scordino-no1.doc
2. Рішення ЄСПЛ від 12 березня 2009 року (остаточне 12 червня 2009 року) у справі «Воскобойник проти України», заява № 39874/05. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_468
3. Рішення ЄСПЛ від 4 жовтня 2005 року у справі «Божко проти України», заява № 3446/03. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_028
4. Рішення ЄСПЛ від 4 жовтня 2005 року у справі «Беліцький проти України», заява № 20837/02. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_446
5. Рішення ЄСПЛ від 13 липня 2006 року у справі «Васильєв проти України», заява № 10232/02. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_104
6. Рішення ЄСПЛ від 29 листопада 2005 року у справі «Грачови та інші проти України», заяви № 18858/03, 18923/03 та 22553/03. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_082

ДОЦІЛЬНІСТЬ ОХОПЛЕННЯ ЗАПОВІДАЛЬНИМ ВІДКАЗОМ ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ ВІДКАЗООДЕРЖУВАЧА

Ковальчук Ярослав Вадимович

*викладач Республіканського інституту освіти, провідний юрисконсульт
служби приміських пасажирських перевезень регіональної філії*

«Південно-Західна залізниця» акціонерного товариства

«Українська залізниця»

Заповідач має право на легат. Чи може даний правочин охоплювати собою вказівку про довічне утримання відказоодержувача?

Чинним законодавством не передбачено таке заповідальне розпорядження. Зокрема в ЦК України відсутня юридична норма про те, що заповідач володіє правом на вчинення заповідального відказу, зміст якого в свою чергу охоплює довічне утримання відказоодержувача [1].

Аналогічним чином вказане питання вирішує вітчизняна судова практика. Скажімо постановою Пленуму Верховного суду України від 30.05.2008 р. № 7 не закріплено юридичної норми про те, що заповідач,

складаючи свій заповіт, водночас має можливість охопити вказаним правочином заповідальний відказ, що в свою чергу передбачає довічне утримання відказоодержувача [2].

Станом на сьогоднішній день, офіційна доктрина спадкового права охоплює велику кількість малодосліджених питань. Зокрема нині в науковій літературі наявні два протилежні підходи про з'ясування можливості охоплення легатом розпорядження про здійснюване спадкоємцем довічного утримання легатарія. В даній розвідці ми спробуємо хоча б частково заповнити наведену прогалину, водночас заклавши міцний фундамент для подальших ґрунтовних досліджень даної проблеми, а також пов'язаних з нею спірних питань.

Як наголошує М. Гордон, предмет заповідального відказу може охоплювати розпорядження, суть якого полягає в довічному утриманні відказоодержувача. Доцільність вказаної наукової концепції згаданий вчений намагається довести, скористовуючись такими судженнями.

Ніщо не в силах перешкодити заповідачу покласти на спадкоємця обов'язок здійснювати довічне утримання іншої особи. Вказана думка пояснюється тим, що названа дія, будучи таким самим зобов'язанням, як і всі інші зобов'язання, водночас повинна виконуватися за рахунок спадкового майна [3, с. 59].

Крім М. Гордона, з науковим підходом про те, що заповіт може охоплювати заповідальний відказ, сутністю якого є довічне утримання відказоодержувача, погоджуються інші дослідники. Когорту таких вчених, наприклад, утворюють: В. Дроніков [4, с. 92], В. Серебровський [5, с. 134] та інші дослідники.

Але треба вказати про те, що згадана думка не отримала загальне визнання в офіційній доктрині спадкового права. Що це означає?

Як вказує В. Деревнін, предмет заповідального відказу не може охоплювати розпорядження, суть якого полягає в довічному утриманні відказоодержувача. Доцільність вказаної наукової концепції згаданий вчений намагається довести, послуговуючись такими судженнями.

Тривалість життя відказоодержувача не є відомою. Зважаючи на цей факт, можлива ситуація, коли пожиттєве утримання вищезгаданої особи перевищить вартість спадкового майна [6, с. 368].

Крім В. Деревніна, з науковим підходом про те, що заповіт не може охоплювати заповідальний відказ, сутністю якого є довічне утримання відказоодержувача, погоджуються інші дослідники. Когорту таких вчених,

наприклад, утворюють: М. Барщевський [7, с. 84], С. Фурса [8, с. 602] та інші дослідники.

На нашу думку, варто погодитися з тими вченими, що стверджують про те, що заповідальний відказ не може охоплювати розпорядження про покладення на спадкоємця обов'язку здійснювати довічне утримання відказоодержувача. Доцільність так точки зору ми спробуємо підтвердити такими доводами.

Національним законодавством не закріплено окремі юридичні можливості, якими могли б скористатися відповідні учасники цивільно-правових відносин. Зокрема в ЦК України та інших нормативних актах відсутні положення про те, що заповідач має можливість охопити своїм заповітом заповідальний відказ, предметом якого в свою чергу є надання відказоодержувачу майнової вигоди у вигляді адресованого останньому довічного утримання.

Здавалося, що у вказаному випадку можна застосувати юридичну формулу, чіткий та недвозначний зміст якої звучить наступним чином: дозволенім є те, що не визнано забороненим. Але така думка є хибною.

Чинне законодавство гарантує тим чи іншим учасникам правових відносин різні юридичні можливості. Зокрема згідно з ч. 1 ст. 48 Конституції України будь-хто володіє правом на достатній життєвий рівень для себе та своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло [9].

Однак в окремих випадках добросовісна реалізація зазначеними особами даної юридичної можливості деколи унеможливають відповідні обставини. Одним з наведених фактів є здійснюване даним учасником правових відносин довічне утримання відказоодержувача. Що це означає?

Наведеній юридичній дії притаманні відповідні ознаки. Зокрема вона триває до настання смерті відказоодержувача чи оголошення його померлим.

Однак за жодних обставин не потрібно забувати про один важливий факт. Зокрема, враховуючи те, що тривалість людського життя є істотною таїною, ніхто, крім всемогутнього та вселюблячого Бога, не спроможний назвати день, в який воно з тих чи інших причин буде припинено.

Таким чином, з огляду на згадані судження, існує велика ймовірність того, що довічне утримання відказоодержувача, який не є членом сім'ї спадкоємця, не обмежене в астрономічному часі. Наприклад, вказаний догляд може тривати п'ятнадцять календарних років.

Вищезазначена ознака є невідповідною окремим учасникам цивільних відносин. Вказане судження пояснюється тим, спадкоємець, який тривалий час здійснює довічне утримання відказоодержувача, що не є близьким родичем спадкоємця, всупереч юридичним нормам, які передбачені національним законодавством, та моральним імперативам, що загально визнані демократичним суспільством, не зможе сповна забезпечити фінансове благополуччя всіх членів своєї сім'ї.

Звісно, наведений факт обумовить неминуче настання відповідних наслідків. Така думка пояснюється тим, що окремі учасники цивільних правовідносин, одними з яких, наприклад, є члени сім'ї спадкоємця, не зможуть реалізувати гарантоване їм право на достатній життєвий рівень.

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
2. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про спадкування» № 7 від 30 травня 2008р. // Вісник Верховного суду України. – 2008. – № 6 (94). – С. 17-24.
3. Гордон М. В. Наследование по закону и по завещанию. – М.: Юрид. лит., 1967. – 120 с.
4. Дроников В. К. Наследственное право Украинской ССР. – К., Вища шк., 1974. – 160 с.
5. Серебровский В. И. Очерки советского наследственного права. – М.: Изд.-во АН СССР, 1953. – 237 с.
6. Деревнин В. С. Завещательный отказ (легат) по законодательству Украины и некоторых европейских стран // Молодий вчений. – 2017. - № 7. – С. 367-370.
7. Барщевский М. Ю. Если открылось наследство. – М.: Юрид. лит., 1989. – 182 с.
8. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової. – 2-е вид., допов. і перероб. – К.: Юрінком Інтер, 2004. Кн. 2. – 640 с.
9. Конституція України від 28 червня 1996р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – Ст. 141.

Господарське право. Господарське процесуальне право. Екологічне право. Земельне право. Аграрне право. Фінансове право. Банківське право

ПОРУШЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО: ЗАКОНОДАВЧІ НОВЕЛИ ТА МОЖЛИВІ ЗЛОВЖИВАННЯ

Маліневський Олег Миколайович

*аспірант 1-го року навчання, юридичний факультет Київського
Національного Університету імені Тараса Шевченка*

Питання порушення провадження у справі про банкрутство, яке сигналізує початок конкурсного процесу, має не лише важливе практичне значення, а й відіграє фундаментальну доктринальну роль, проводячи розмежування між такими ключовими для галузі поняттями як “неплатоспроможність”, “неспроможність”, “призупинення платежів”, “неоплатність” та інші.

Неплатоспроможність – це завжди лише припущення про те, що в боржника недостатньо майна для погашення грошових вимог кредиторів. Оскільки призупинення платежів може бути викликане й іншими причинами [1;75-80], зокрема тимчасовим розладом справ, короткостроковою відсутністю коштів тощо, ще Г.Ф. Шершеневичем було запропоновано двокроковий механізм конкурсного процесу, який на першому етапі передбачав встановлення факту неплатоспроможності боржника та запуск визначених законом процедур неплатоспроможності, на другому – встановлення факту неоплатності та визнання боржника неспроможним (банкрутом).

Говорячи про перший крок “двоходівки”, то за Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» вітчизняна правова доктрина виділяла щонайменше п’ять ознак неплатоспроможності, зокрема: 1) грошовий характер невиконаних зобов’язань; 2) базовий розмір грошових вимог; 3) безспірність вимог; 4) строк несплати; 5) наявність виконавчого провадження [2; 141].

Окрім вказаних вище обставин, які є формальними ознаками неспроможності, закони більшості країн визначають необхідність “скупчення кредиторів” як умови для відкриття конкурсного

провадження, оскільки головна ідея конкурсного процесу – співрозмірний розподіл майна боржника між кількома кредиторами [3; 411].

Якщо розглянути іноземний досвід щодо підстав порушення провадження про банкрутство, то можливо виділити наступні підходи:

1) “Cash flow test” (припинення боржником здійснення поточних виплат) :

- Простий (без встановлення вимог щодо суми та строку);
- Кваліфікований сумою (встановлення порогу суми, необхідної для порушення провадження);

- Кваліфікований строком (встановлення мінімального строку неплатоспроможності, необхідної для порушення провадження);

- Кваліфікований юрисдикційним актом (рішення суду або іншого юрисдикційного органу, яким підтверджено суму боргу та/або строк несплати).

2) “Balance sheet test” (дефіцит балансу – невідповідність активів поточним пасивам).

3) “Банкрутний акт” – вчинення боржником або його посадовими особами дій, які спрямовані на шкоду кредиторам та можуть свідчити про підготовку до можливого банкрутства (фіктивні платежі, виведення активів тощо).

Для прикладу, в Австралії для порушення провадження необхідна наявність наступних елементів: пред'явлення до боржника вимоги у розмірі не менше 2 000 австралійських доларів, невиконання цієї ж вимоги протягом 21 дня з моменту її отримання та відсутність вимог (обмежень) по добровільній ліквідації (cash flow test кваліфікований строком і сумою). У Франції - неспроможність виконання грошових зобов'язань протягом 45 днів та наявність невідповідності розміру прострочених зобов'язань наявним активам (поєднання cash flow test та balance sheet test). У Бразилії передбачаються наступні альтернативні підстави: несплата боргу у розмірі 40 мінімальних заробітних плат (близько 286 000,00 гривень), або несплата боргу під час примусового виконання рішення суду, або вчинення 6 типів дій, які підтверджують неплатоспроможність (фіктивні платежі, виведення активів тощо) (поєднання “cashflow test” та “банкрутного акту”). [3]

Згідно ч. 2 ст. 34 Кодексу кредитор до заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство додає лише: докази сплати

судового збору; довіреність; докази авансування винагороди арбітражному керуючому; докази надсилання боржнику копії заяви.

Отже, Кодекс не передбачає будь-якого мінімального порогу суми, яка необхідна для ініціювання провадження про банкрутство. Наявність рішення суду та неможливість виконання такого рішення у примусовому порядку також не вимагається.

Кодекс на заміну інституту безспірності вимог кредиторів на законодавчому рівні вводить поняття наявності або відсутності “спору про право” чим докорінно змінює методологію та філософію інституту ініціювання провадження про банкрутство.

Як згідно Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», так і згідно Кодексу суд вирішує питання відкриття провадження про банкрутство у підготовчому засіданні.

Якщо провадження у справі відкривається за заявою кредитора, господарський суд перевіряє можливість боржника виконати майнові зобов'язання, строк яких настав. Боржник може надати підтвердження спроможності виконати свої зобов'язання та погасити борги (ч. 3 ст. 39 Кодексу України з процедур банкрутства).

Кодексом не деталізується процедура та алгоритм перевірки судом спроможності боржника виконати свої зобов'язання.

Суд відмовляє в відкритті провадження у справі про банкрутство, якщо: вимоги кредитора свідчать про наявність спору про право, який підлягає вирішенню у порядку позовного провадження; вимоги кредитора (кредиторів) задоволені боржником у повному обсязі до підготовчого засідання суду (ч. 6 ст. 39 Кодексу України з процедур банкрутства).

Кодекс не дає визначення або тлумачення поняттю «*спір про право*». При цьому тлумачення вказаного терміну можуть бути досить широкими: формальна не згода із грошовими вимогами кредитора; заперечення права кредитора на стягнення відповідної суми кошти; незгода боржника лише із формальними обставинами (визнає право, але заперечує розмір боргу). Таким чином, поняття «спір про право» можливо віднести до категорії оціночних понять, що призведе до наявності різного його тлумачення судовими органами та учасниками провадження про банкрутство.

Кодекс також передбачає зміни і в інституті ініціювання провадження про банкрутство за заявою самого боржника. Боржник зобов'язаний звернутися в місячний строк до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство у разі виникнення таких обставин: задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами (загроза неплатоспроможності); в інших випадках, передбачених цим Кодексом (ч. 6 ст. 34 Кодексу України з процедур банкрутства).

Обов'язок звернення боржника із відповідною заявою містився і в Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», проте не передбачалось дієвих механізмів стимулювання боржника подавати таку заяву.

Кодексом вводиться солідарна відповідальність керівника боржника за порушення вимог подання заяви про банкрутство самого боржника. Якщо керівник боржника допустив порушення цих вимог, він несе солідарну відповідальність за незадоволення вимог кредиторів. Питання порушення керівником боржника зазначених вимог підлягає розгляду господарським судом при здійсненні провадження у справі про банкрутство. У разі виявлення такого порушення про це зазначається в ухвалі господарського суду, що є підставою для подальшого звернення кредиторів своїх вимог до зазначеної особи.

Інститут солідарної відповідальності керівника боржника є новим та прогресивним для українського законодавства призначений посилити гарантії прав кредиторів та створити нові джерела погашення вимог таких кредиторів. З іншого боку така новела може призвести до зростання кількості заяв про банкрутство, поданих самими боржниками.

Спрощення ініціювання провадження про банкрутство дозволить кредитору обирати на власний розсуд стратегію захисту своїх прав: позовне провадженням або провадження про банкрутство.

Варто окремо відмітити, що господарський суд має право закрити провадження у справі про банкрутство, якщо господарським судом не встановлені ознаки неплатоспроможності боржника (п.8 ч. 1 ст. 90 Кодексу). Вказані вище новели законодавця дає підстави вбачати логіку законодавця у встановленні презумпції неплатоспроможності боржника, який не сплатив борг, виключенням з якого є наявність спору про право.

Зважаючи на відсутність чіткого законодавчого визначення поняття “спору про право”, скасування порогів щодо строку та суми невиконаних грошових зобов’язань, на разі існують передумови для безпідставного зловживання правом на ініціювання порушення провадження у справі про банкрутство. При цьому передбачається, що такі дії вчинятимуться як самим боржником, так і кредиторами, в тому числі задля економічного шантажу боржника чи інших кредиторів. При цьому в більшості випадків такі дії зовні мають правомірний, підпадаючи під визначення зловживання правом, під яким в науці розуміють “вольову та усвідомлену діяльність (дії) суб’єкта з недобросовісної реалізації свого суб’єктивного права не за його призначенням, що заподіює шкоду суспільним інтересам та/або особистим інтересам третіх осіб чи створює реальну загрозу її заподіяння при формальній правомірності такої діяльності” [4; 34]

За таких обставин, при збереженні пропонованої редакції Кодексу, чи не єдиною перешкодою для запобігання випадкам подібних зловживань стане судова практика, яка сформує правозастосовчі орієнтири щодо терміну спір про право, а також щодо застосування положень статті 43 ГПК України, інших законодавчих норм щодо неприпустимості зловживання матеріальними та процесуальними правами.

Література:

1. Шершеневич Г.Ф. Конкурсное право / [Сочинение] Профессора Казанского Университета Г.Ф. Шершеневича. – Второе издание. – Казань: Типография Императорского Университета, 1898. – [4], VI, 498, [1] с.
2. Право неспроможності (банкрутства) в Україні: підруч. для студ. вищ. навч. закл./ Б.М.Поляков, - К: Ін Юре, 2011. – 560 с.
3. Commencement of insolvency proceedings/Edited by Dennis Faber, Niels Vermunt, Jason Kilborn, and Tomas Richter London/Oxford University Press. 2012. – 826 pages
4. Резнікова В.В. Зловживання правом поняття та ознаки/Університетські наукові записки, 2013, №1 (45), с.23-35

Науковий керівник: Радзивілюк Валерія Вікторівна, доктор юридичних наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЗАВДАННЯ ПРОЦЕДУР БАНКРУТСТВА (НЕСПРОМОЖНОСТІ) ЗА КОДЕКСОМ УКРАЇНИ З ПРОЦЕДУР БАНКРУТСТВА

Маліневський Олег Миколайович

*аспірант 1-го року навчання, юридичний факультет Київського
Національного Університету імені Тараса Шевченка*

В Україні тривають процеси соціально-економічних та судово-правових реформ, особливе місце в яких займає законодавче оновлення процедур неплатоспроможності.

Як зазначав американський юрист Гарольд Ласк, “після кожної серйозної депресії сенат Сполучених Штатів знову вивчав законодавство про неспроможність” [1; 750]. Цією короткою фразою можна пояснити глибоку взаємопов’язаність та актуальність питання реформування галузі неплатоспроможності не лише для вітчизняної правової системи, а й економіки України, яка, переживши кілька хвиль фінансових криз, потребує правового фундаменту для відновлення та розвитку.

Реформу системи банкрутства визначено в Україні серед пріоритетних, зокрема, Стратегією сталого розвитку «Україна-2020», Коаліційною угодою, Програмою діяльності Кабінету Міністрів України та Планом законодавчого забезпечення реформ в Україні .

Саме в рамках реалізації цих заходів 18 жовтня 2018 року Верховною Радою України було прийнято Кодекс України з процедур банкрутства (далі – КУПБ або Кодекс). Кодекс опубліковано 20 квітня 2019 року, тож 21 жовтня 2019 року він має стати повноцінною законодавчою основою оновленої процедури банкрутства в Україні.

Задекларованою в пояснювальній записці до проекту Кодексу метою його прийняття було підвищення ефективності процедур банкрутства, рівня захищеності прав кредиторів, вдосконалення процедури продажу майна боржника на аукціоні, підвищення рівня виконання контрактів та судових рішень, врегулювання відносин щодо відновлення платоспроможності фізичних осіб, які опинилися в скрутній фінансовій ситуації та потребують допомоги з боку Держави.

На тлі вищевказаних цілей, які мають надто загальний та декларативний характер, винятково конкретним виглядає задеклароване розробниками прагнення підвищити ефективність процедур банкрутства та піднятися в рейтингу Doing Business на 68 місце за компонентом

вирішення неплатоспроможності. Згідно щорічного дослідження Світового Банку “Doing Business 2018” Україна у сфері вирішення неплатоспроможності посідає 145 із 168 місце у світовому рейтингу. Низькі показники завий раз свідчать про неефективність інституту банкрутства юридичних осіб в Україні, про необхідність їх змін, залишаючи при цьому питання на скільки закладена в Кодексі концепція неплатоспроможності юридичної особи виявиться ефективною та забезпечуватиме досягненню таких цілей.

Попри те, що вперше у вітчизняній історії законодавче регулювання питань неплатоспроможності отримало кодифіковану форму, його загальна частина не містить завдань, цілей та принципів законодавчого регулювання, що є не лише важливим атрибутом кодифікованого акту, а й необхідне для цілісного розуміння закладеної в Кодексі концепції.

За роздумами одного з основоположників вітчизняної науки конкурсного права, Шершеневича Г.Ф. завданням конкурсного процесу та відповідно процедур банкрутства є захист інтересів одночасно як кредиторів, так і боржника, що виявляється у: 1) попередженні переваг одного з кредиторів, який перший приступив до стягнення, встановлення загальновідомого порядку найбільш рівного та справедливого розподілу майна боржника між усіма його кредиторами; 2) звільненні боржника від тягара покладених на нього боргів та наданні можливості продовжувати діяльність приватного господарства (особливо в тих випадках, коли розлад справ боржника відбувся якоїсь його вини) [2; 77].

На думку А.С. Комарова, сучасне законодавство про банкрутство, використовуючи в різних країнах різноманітні юридично-технічні прийоми, вирішує низку практично важливих питань (задач), зокрема: 1) охорона інтересів кредиторів від недобросовісних дій боржника; 2) охорона інтересів одних кредиторів від недобросовісних дій інших кредиторів; 3) охорона інтересів боржника від недобросовісних дій його кредиторів [3; 400]. З наведених вище доктринальних визначень, вбачається можливим зробити загальний висновок про те, що завданням процедур банкрутства (неспроможності) не може бути обслуговування інтересів виключно кредиторів чи навпаки - боржника, законодавство повинно закріплювати справедливий баланс між інтересами кредиторів щодо задоволення їх грошових вимог та боржника щодо надання можливостей для відновлення платоспроможності.

Говорячи про найпершу редакцію закону “Про банкрутство” від 14.05.1992 року, то завданням закону було “визначення умов і порядку визнання юридичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності - банкрутами з метою задоволення претензій кредиторів.

Редакція закону, що прийнята 30.06.1999 року та набула чинності з 01.01.2000 року, якою одночасно змінювалася і його назва (замість “Про банкрутство” на “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”) в якості своїх завдань визначила “встановлення умов та порядку відновлення платоспроможності суб'єкта підприємницької діяльності - боржника або визнання його банкрутом та застосування ліквідаційної процедури, повного або часткового задоволення вимог кредиторів.

Мету та завдання оновленого законодавства про банкрутство юридичних осіб визначено в преамбулі до Кодексу як встановлення умов та порядку відновлення платоспроможності боржника - юридичної особи або визнання його банкрутом з метою “задоволення вимог кредиторів” (на відміну від банкрутства фізичних осіб, метою якого є “відновлення платоспроможності фізичної особи”). Варто зазначити, що “повне або часткове задоволення вимог кредиторів” було метою процедур банкрутства й згідно преамбули поки чинного Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Виключення із назви Кодексу словосполучення «відновлення платоспроможності» досить чітко характеризує пріоритети законодавчого регулювання та закладені законодавцем завдання процедур.

На жаль, санація як інститут, спрямований саме на відновлення платоспроможності боржника відійшов на другорядний план.

Кодекс не лише містить у собі нових ідей або додаткових механізмів для відновлення платоспроможності боржника, навпаки звужує існуючі механізми. Так, Кодекс нівелює самостійність мирової угоди, включаючи його до переліку заходів процедури санації.

Відстрочення, розстрочення або прощення боргу чи його частини відтепер є одним із заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які містить план санації.

Такий підхід не може вважатися доктринально вірним, оскільки за своєю суттю мирова угода є формою врегулювання спору між кредиторами, хоча за своїми наслідками – припинення провадження у справі про банкрутство і подібна заходам санації.

Література:

1. Ласк Г. Гражданское право США (Право торгового оборота) / Г. Ласк; Под редакцией и с вступительной статьей доктора юридических наук проф. Е.А. Флейшиц. – М.: Издательство иностранной литературы, 1961. – 774 с
2. Шершеневич Г.Ф. Конкурсное право / [Сочинение] Профессора Казанского Университета Г.Ф. Шершеневича. – Второе издание. – Казань: Типография Императорского Университета, 1898. – [4], VI, 498, [1] с.
3. Гражданское и торговое право зарубежных государств: учебник / Отв. Ред. Е.А. Васильев, А.С. Комаров,. – 4-е изд., перераб. и доп. В 2-х т. – Т II. – М.: Международные отношения. 2006. – 640 с.

Науковий керівник: Радзивілюк Валерія Вікторівна, доктор юридичних наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЩОДО ФУНКЦІЙ АГРАРНОГО РИНКУ

Павлюченко Юлія Миколаївна

кандидат юридичних наук, доцент, Донецький національний університет імені Василя Стуса

Ефективність функціонування аграрного ринку вимірюється через оцінку ефективності функцій, які ним виконуються. Разом з тим, на практиці не сформовано єдиного розуміння сутності та переліку функцій аграрного ринку, що позначається на стані правового забезпечення його функціонування.

Законодавче забезпечення функціонування аграрного ринку здійснюється нормами низки законів та підзаконних нормативно-правових актів, проте у них не закріплено функцій аграрного ринку. У науковій літературі функції аграрного ринку досліджуються, переважно, в економічній площині, значно менше у юридичній. При цьому усталені погляди на функції аграрного ринку та їх змістовне наповнення відсутні. Викладене підтверджує актуальність дослідження, спрямованого на узагальнення функцій аграрного ринку, що дозволить більш ефективно

розробляти заходи для удосконалення правового забезпечення функціонування вітчизняного аграрного ринку.

У літературі функції ринку визначаються як перелік завдань, які він виконує та цілей, що за його допомогою досягаються [1, с. 6].

Для визначення функцій аграрного ринку, можна звернутися до офіційного визначення цього ринку. Так, згідно зі ст. 2 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства» аграрний ринок – це сукупність правовідносин, пов'язаних з укладенням та виконанням цивільно-правових договорів щодо сільськогосподарської продукції. Відповідно, такі правовідносини виступають юридичним виразом економічних відносин, розповсюджують на суб'єктів відповідні норми права та індивідуалізують поведінку цих суб'єктів. Водночас аналіз нормативно-правових актів, якими здійснюється нормативне забезпечення функціонування цього ринку, дозволяє дійти висновку, що держава вкладає у зміст аграрного ринку і більш широке значення. Наприклад, про вихід за межі розуміння аграрного ринку тільки як правовідносин свідчать положення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період 2020 року; Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року та деяких інших підзаконних актів [2, 3], вказуючи, що проблемами аграрного сектору є недостатній рівень розвитку системи логістики в інфраструктурі аграрного ринку; низький рівень самоорганізації та саморегулювання ринку сільськогосподарської продукції; відсутність дієвих заходів із залучення господарств населення у ринковий механізм функціонування аграрного сектору та інші. З викладеного випливає, що розробляючи нормативно-правові акти враховується економічна сутність аграрного ринку. Відповідно, заслуговують на увагу функції аграрного ринку як економічного явища.

Досліджуючи сутність та особливості аграрного ринку С.М. Кваша та С.О. Григор'єв виділили такі функції аграрного ринку, як: регулююча, адаптивна, інформаційна, посередницька, сануюча, ціноутворююча, посилення конкуренції, стабілізуюча, стимулююча, техніко-економічна, алокаційна, інтеграційна та розподільна [4, с. 57]. Погоджуючись у цілому з думкою авторів, потрібно зауважити, що певні функції виділено шляхом подрібнення інших (регулююча та адаптивна; ціноутворююча та техніко-економічна), деякі мають схожий зміст (посилення конкуренції та сануюча). Тому цей перелік функцій важко застосовувати для оцінки

ефективності функціонування аграрного ринку та для розробки заходів удосконалення його правового забезпечення.

Натомість І.В. Охрименко називає лише п'ять функцій аграрного ринку, серед яких соціальна, виявлення ринкових цін, стимулююча, селективна та координаційно-управлінська. Автор характеризує ці функції, називаючи найважливішою соціальною функцією, яка полягає у забезпеченні населення належною кількістю харчових продуктів та продовольчих товарів сільськогосподарського походження, [5, с. 30]. З цим твердженням потрібно погодитися з огляду на взаємозв'язок аграрного ринку та продовольчої безпеки держави.

Функції, які виділив І.В. Охрименко, узгоджуються з прийнятим у науці визначенням аграрного ринку, враховують його внутрішню структуру, відбивають процеси, які відбуваються на цьому ринку. Слід зазначити, що виконання цих функцій забезпечується положеннями нормативно-правових актів, однак може й зазнавати певних обмежень. Наприклад, функція виявлення ринкових цін, яка полягає у генерації ринкових цін як цін, що складаються виключно під впливом попиту та пропозиції, що реалізується через ринкову інфраструктуру [5, с. 31], забезпечується положеннями ГК України, Закону України «Про ціни та ціноутворення», виступає одним з напрямів діяльності оптових ринків сільськогосподарської продукції відповідно до Закону України «Про оптові ринки сільськогосподарської продукції», проте й обмежується щодо об'єктів державного цінового регулювання на підставі Закону України «Про державну підтримку сільського господарства». Певне законодавче забезпечення має й координаційно-управлінська функція, зміст якої полягає у досягненні шляхом ринкових важелів бажаних пропорцій в обсягах виробництва та збуту сільськогосподарської продукції та продовольства в рамках агропромислового комплексу країни з урахуванням зовнішньоекономічних зв'язків [1, с. 7]. Слід зазначити, що за змістом ця функція подібна до регулюючої функції аграрного ринку. На сучасному етапі ця функція доповнюється державним регулюванням, оскільки загально визнано необхідність та доцільність державного впливу на цей ринок, однак державою задекларовано напрям на розвиток саморегулювання в аграрному секторі та делегування державою галузевим, фаховим та територіальним об'єднанням частини повноважень щодо регулювання аграрного ринку [2].

Розвиток аграрного ринку та глобалізаційні процеси зумовлюють трансформацію функцій цього ринку, появу нових функцій або виділення певних аспектів у межах наявних. Беручи за основу вищезазначені функції, можна у їх межах виділити супутні функції аграрного ринку. На сучасному етапі в рамках функції виявлення ринкових цін виконуються техніко-економічна та функція ціноутворення; у межах селективної реалізується санауюча, тобто припинення неконкурентоспроможних суб'єктів; поряд із стимулюючою здійснюється контролююча функція; супутніми функціями координаційно-управлінської можна назвати розподільну та алокаційну.

Зазначений перелік функцій аграрного ринку варто доповнити інформаційною функцією, яка полягає у тому, що учасники ринку можуть отримати об'єктивну інформацію про попит, пропозиції, ціни, умови продажу продукції тощо. Обов'язки щодо збору та надання інформації покладено законодавством на товарні біржі, оптові ринки сільськогосподарської продукції та деяких інших суб'єктів. Наразі на державному рівні визнано проблему непоінформованості значної частини сільськогосподарських товаровиробників про кон'юнктуру ринків [2, 3], що вимагає удосконалення, зокрема законодавчого забезпечення виконання аграрним ринком цієї функції. Супутньою для інформаційної функції виступає комунікаційна функція, відповідно до якої інфраструктура аграрного ринку має забезпечувати належний обмін інформацією.

Також варто зазначити, що тривалий час існує проблема забезпечення раціонального використання земель сільськогосподарського призначення та зменшення техногенного навантаження аграрного сектору на навколишнє природне середовище та його охорони. Відповідно, можна пропонувати у межах стимулюючої функції зосередитися на екологізації сільського господарства та розвитку органічного сільського господарства.

Функції аграрного ринку мають важливе значення для оцінки ефективності його функціонування, результати якої в умовах поєднання саморегулювання цього ринку з державним регулюванням можуть виступати підґрунтям для розробки та впровадження відповідних заходів, спрямованих на удосконалення його функціонування, зокрема правового забезпечення його функціонування. Тому доцільно закріпити перелік функцій аграрного ринку на рівні нормативно-правового акту. Вбачається, що таким актом принаймні може бути концепція або стратегія розвитку

аграрного ринку на певний період, для виконання якої потрібно розробляти відповідний план заходів з конкретизацією цих заходів для забезпечення виконання аграрним ринком кожної з функцій. Нормативне закріплення функцій аграрного ринку також сприятиме формуванню більш усталеного розуміння їх змісту.

На підставі викладеного запропоновано поділ функцій аграрного ринку на основні (соціальна, виявлення ринкових цін, стимулююча, селективна та координаційно-управлінська, інформаційна) та супутні (ціноутворення, техніко-економічна, сануюча, контролююча, розподільна, алокаційна, комунікаційна, екологізації сільського господарства та ін.) та закріплення функцій аграрного ринку у нормативно-правовому акті програмного характеру.

Виконання функцій аграрного ринку значною мірою залежить від інфраструктури аграрного ринку, тому напрямом подальших наукових досліджень стане аналіз правових аспектів її створення та функціонування.

Література:

1. Охріменко І.В., Паска І.М. Наукові основи макроекономічного аналізу аграрного ринку. *Агросвіт*. 2015. № 17. С. 3-7. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/17_2015/2.pdf
2. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. №806-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80/find?text=%F0%E8%ED>
3. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. №1437-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248907971>
4. Кваша С.М., Григор'єв С.О. Сутність та особливості аграрного ринку. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2016. Т. 21. Вип. 8 (50). С. 56-59.
5. Охріменко І.В. Аналіз аграрного ринку на основі модельних підходів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 6. С. 29-32. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=1121&i=5>

ОКУПАЦІЙНИЙ РЕЖИМ ТРЕТЬОГО РАЙХУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ (1941 – 1944 РР.): ЗАРУБІЖНА ІСТОРІОГРАФІЯ

Іваненко Аліна Олексіївна

кандидат історичних наук, докторант, Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

Україну упродовж 1941 – 1942 рр. окупували війська Німеччини та її союзників, а українське суспільство було перетворене на безмежне джерело примусового й тотального викачування сировинних та людських ресурсів. Творців «нового порядку», як на той час іменували гітлерівці встановлений окупаційний режим, доля місцевого соціуму цікавила виключно у контексті забезпечення армії та самої Німеччини сировинними ресурсами, а також підготовки завойованого територіального простору до перетворення на «життєвий простір» для «арійського народу».

Зарубіжні дослідники приділяли немалу увагу висвітленню тих подій, які відбувалися на окупованій Вермахтом радянській території. При цьому, події окупаційного режиму висвітлювалися як в рамках УРСР так і інших областей СРСР. При цьому фактично намітилися дві тенденції у розкритті окупаційної тематики. Частина істориків реконструювала події у типовому для радянських дослідників «чорно-білому», «віктимному» обрамленні долі місцевого населення, а інша – намагалася подати події у їх динаміці, наголошуючи, що частина місцевої людності лояльно чи нейтрально поставилася до гітлерівського вторгнення. І лише з часом гітлерівці своєю непродуманою і жорстокою політикою, яка панувала на окупованих землях налаштувала проти себе місцевий соціум, підштовхнула його до участі в русі Опору.

Перший напрям презентує робота чеського дослідника В. Краля, який у своїй книзі схарактеризував ті злочинні заходи окупаційної адміністрації, які проводилися по відношенню до місцевого населення України. Оскільки в основу проведення гітлерівської окупаційної політики покладалася нацизм, то й режим не міг бути іншим, аніж злочинним [9]. Німецький історик Н. Мюллер розкрив злочинні дії

підрозділів Вермахту, учинені на окупованих радянських територіях [11]. Цим самим він спростовував міф про непричетність німецької армії до злочинів проти мирного населення.

Інша група дослідників, як вже зазначалося, виходила із принципу лояльності та нейтральності частини місцевого населення до окупантів, які з різних причин не скористалися цією можливістю і змогли швидко налаштувати проти себе підокупаційний соціум. До цієї групи дослідників належать У. Ширер [15], А. Даллін [1], Рольф-Дітер Мюллер [12], І. Каменецькі [2].

Принагідно зазначимо, що радянська історіографія «не пропустила мовчки» частину цих творів, у результаті чого з'явилась ціла «наукова школа» дослідників (яку ліпше назвати – «партійно-ідеологічною»), центральним предметом робіт яких стало спростування аргументації «фальсифікаторів історії Другої світової війни». Особливо негативно представники цієї групи ставились до положень щодо лояльності й нейтралітету місцевого населення до окупантів, участі «українських буржуазних націоналістів» в русі Опору, відсутності морально-політичної єдності суспільства українського суспільства у воєнну добу.

Так, для прикладу назвемо типову для 50-хх рр. ХХ ст. публікацію О. Войни, який стверджував, що український народ разом з усіма народами Радянського Союзу з перших днів другої світової війни активно піднявся на боротьбу проти фашистських загарбників, але цей загальновідомий факт зараз намагаються «спростувати» німецькі генерали та деякі буржуазні «вчені». Продовжуючи розвивати свою думку О. Война звертає увагу на позицію автора книги «Історія другої світової війни» К. Тіппельскірха, який начебто зводив наклеп на український народ, заявляючи, що населення України «спочатку було позитивно настроєно щодо німців» і що начебто лише «нерозсудлива німецька політика» призвела до виникнення та розвитку партизанської боротьби проти окупантів.

Нищівної критики від О. Войни зазнав і інший автор – Ганс де Веерд, який у статті «Еріх Кох та Україна» доводив, що крах німецької окупації України був викликаний грубими помилками керівника РКУ, а не героїчною боротьбою українського народу під керівництвом Комуністичної партії проти фашистських загарбників, не братньою допомогою усіх народів СРСР [6].

Характерно, що представники цього напрямку здійснювали комплексні огляди видань, наприклад, аналізували зміст публікацій американського видання «Ukrainian Quarterly» («Український кварталник») за 1956 – 1957 рр. У результаті критики і звинувачень у «фальсифікаціях» зазнали автори, які пояснювали поразки радянських військ на початковому етапі війни тим, що українці й інші народи СРСР вбачали у гітлерівських військах своїх «визволителів» і чекали на них.

Поява цього виду літератури пояснюється і зовнішньополітичними обставинами, зокрема, «холодною війною», ідеологічним наступом партії на «всіх фронтах», адже вона вже сформулила свою версію війни та окупаційного режиму. Головною метою цих тверджень, зазначали автори публікації є заохочення нових, на цей раз американських претендентів на світове панування, що йдуть по слідах Гітлера, до нападу на Радянський Союз, який планується під прикриттям лицемірного лозунгу «визволення». Побічною в даному випадку метою є знов-таки спроба порушити монолітну дружбу радянських народів, ще більш зцементовану кров'ю, спільно пролитою у Великій Вітчизняній війні [13].

Аналогічні критичні конструкції присутні і в інших публікаціях з проблематики «фальсифікаторів» історії Другої світової війни, які позиціонували ставлення українців до окупантів як лояльне, відкидаючи тим самим центральну тезу радянської історіографії щодо «морально-політичної єдності» радянського суспільства. У результаті – нищівної критики зазнали роботи К. Тіппельскірха (яка до речі, була перекладена і видана в СРСР, так само, як і праці інших німецьких воєначальників), Дж. Армстронга, В. Маркуша, І. Каменецького, Б. Дмитришина, А. Далліна, І. Діксона, О. Гельбруні [5].

Парадоксально, але, саме завдяки цим критичним публікаціям наукова громадськість України могла ознайомитися із тими виданнями, які з'являлися в західноєвропейських країнах, США і Канаді і тим самим із іншими аніж радянські, версіями окупаційного минулого. Чи не тому, у 90-х рр. ХХ ст. з падінням комуністичної імперії частина вітчизняних науковців порівняно швидко і легко, фактично перейняли основні ідеї, сформульовані зарубіжними дослідниками ще у 50-80 рр. ХХ ст., перейшовши на антимарксистські позиції.

Грунтовна, суто історіографічна розвідка належать голландському вченому П. Дітеру, який проаналізував основні здобутки зарубіжних вчених у галузі окупаційної проблематики. Він встановлює, що якщо

радянські історики в основному досліджували діяльність комуністичних підпільних організацій та партизанський рух, то окупаційна політика загарбників стала предметом дослідження переважно зарубіжних учених. Але й ця тематика (станом на середину 90-х рр. ХХ ст. – *A.I.*) досліджена ще не повністю. Також «білою плямою» в історіографії залишалася повсякденне проведення окупаційної політики на рівні генеральних комісаріатів та гебітскомісаріатів. Ще гірше становище було у сфері вивчення проведення окупаційної політики у військовій зоні.

Вчений вважав, що в найближчому майбутньому не слід чекати узагальнюючої праці з історії німецької окупації в Україні. Американські та німецькі вчені останнім часом менше займаються вивченням подій другої світової війни. За таких обставин бажано було б досліджувати проблеми на регіональному рівні на основі всіх джерел, що зберігаються в західних та колишніх радянських архівах [7].

Водночас, у перші десятиріччя ХХ ст. зарубіжні дослідники приділяли певну достатню увагу розкриттю окупаційної політики. Так, С. Беллецца, аналізуючи систему освіти в часи нацистської окупації виходить із того, найголовнішою метою окупації України щодо якої не було розходжень у поглядах між нацистськими очільниками, визначалася експлуатація її сільськогосподарського й економічного потенціалу у воєнних цілях і, у другу чергу, розвиток німецької колонізації, адже в майбутньому саме поселенцями з рейху передбачалося замінити місцеве слов'янське населення. Коли ж ішлося про те, як від теоретичних планів перейти до їх практичної реалізації, то верхівка третього Райху розподілилася на дві частини: непримиренно-расистську, сегрегаціоніст, виразником якої був Е. Кох, та іншу, представлену міністром східних окупованих територій А. Розенбергом. Звісно, що у цьому конфлікті переміг керівник РКУ Е. Кох. Дослідник зазначає, що виконувати на практиці директивні вказівки Е. Коха та А. Розенберга, довелось керівникам генеральних округ РКУ [3]. Зазначимо, що ці вказівки ще й суперечили одна одній.

Аналізує протиріччя між німецькими керівниками і Б. Єржабкова. Її книга була видана ще в 1991 р. в Українському Вільному Університеті у Мюнхені. І хоч вона, так само і А. Беллецца розглядає заходи гітлерівців в організації шкільного життя у книзі присутній аналіз конфлікту між Е. Кохом та А. Розенбергом. А у підрозділі праці під назвою «Діяльність німецьких органів влади та їх ставлення до українського населення»

авторка зазначає, що у німецької влади спочатку не було чітких інструкцій щодо порядку управління. Тому керівники новостворених адміністративних округів працювали цілком самостійно, згідно з уявленнями самого керівника. Проте примітивний інтелектуальний рівень цих управлінців не дозволив скористатися певною прихильністю українського населення. Проти жорстокості окупаційної влади РКУ виступав А. Розенберг, але із цього нічого не вийшло. Е. Кох користувався повною підтримкою А. Гітлера, а тому будь-які конфлікти із А. Розенбергом – його номінальним керівником закінчувалися на користь райхскомісара [8].

Аналізу становищу місцевого населення в окупованій Україні у контексті політики Голокосту приділяє увагу В. Лауер. Із книги видно, що хоч нацистська верхівка черпала колоніальні амбіції з європейських моделей, загарбання України нацистами, було безпрецедентною спробою побудови імперії, в якій насилля, расизм, антисемітизм та мілітаризм проникли в усі аспекти щоденного життя.

Окремі фрагменти у книзі, щоправда, опосередковані іншими подіями лежать у площині нашого дослідження. Так, у м. Житомир місцевий суддя на організував звільнення з-під варти місцевого єврея. У результаті доносу він був заарештований. Авторка, аналізуючи ситуацію на прикладі генерального округу «Житомир» зазначає, що у місцевої німецької адміністрації існувало спільне розуміння того, що робити з єврейським населенням та радянською інтелігенцією. Проте існувала неясність щодо того, як бути із рештою населення. У найкоротший період експлуатація ресурсів та людей регіону в колоніальному стилі для потреб економіки Німеччини здавалась правильною поки йшла війна, але залишалось незрозумілим, яким чином така практика з часом могла привести до створення «едемського саду». Доки Німеччина продовжувала розширяти свої території, збільшувати населення та зміцнювати економіку, послідовникам Гітлера було неважливо, що його утопічні мрії про ідеальне існування арійців в Європі були в корені нераціональними, туманними та злочинними. Натомість вони вигадували раціональні системи та процедури для експлуатації нової нацистської імперії та знищення будь-яких видимих загроз або перепон їхній гегемонії. Згадує дослідниця і про українську судову систему, що здебільшого вирішувала цивільні справи між українцями.

Пише авторка праці й про те, що в деяких місцях гебітскомісари, такі як замісник комісара Мюллер у Новограді-Волинському, демонстрували співчуття місцевому населенню і намагалися правити чесно, але така поведінка була рідкістю. Але поблажливі до людей комісари зазвичай витіснялися на задній план у конкурентному середовищі нацистської бюрократичної системи [10].

Важливою для розуміння тих процесів, які відбувалися в окупованій Україні є книга голландського історика К. Беркгофа під промовистою назвою «Жнива розпачу. Життя і смерть під нацистською владою». У поле зору дослідника потрапили різні категорії місцевого населення. Ним було описано становище у якому опинилися українці. Особливо складним воно виявилось в РКУ. Але усе ж зі змісту книги видно, що місцеве населення користувалося обмеженими правами, але воно, окрім євреїв не було їх позбавлено у повному вигляді [4].

Т. Снайдер, розглядаючи систему насилля і репресій сталінського та гітлерівського режиму називає завойовницькі плани А. Гітлера «утопією», зокрема, і «план голоду» у результаті якого нацисти за декілька місяців мали б позбутися 30 млн. осіб. Але цей план через зрив «блискавичної війни» був нездійснений. Було відкладено і безпосередню реалізацію плану «Ост», як і будь-які інші варіанти німецьких повоєнних колонізаційних проектів [14].

Отже, як можемо пересвідчитися, що західні вчені тематиці окупаційної політики, яка проводилася в Україні приділяли недостатньо уваги. А вивчення особливостей функціонування судової системи, адвокатури та нотаріату, так само як і визначення соціально-правового статусу місцевого населення взагалі не було центральним предметом досліджень.

Література:

1. Dallin. German Rule in Russia 1941 –1945. A Study of Occupation Policies. New-York, 1957. – 453 pp.
2. Kamenetsky I. Hitler Occupation of Ukraine 1941 –1944. A Study of Totalitarian Imperialism. Milwaukee, 1956. 456 pp.
3. Беллецца С.А. Освіта в Україні під час нацистської окупації (на матеріалах Дніпропетровської області). Український історичний журнал. 2010. № 3. С. 78 – 91.

4. Беркгоф К. Жнива розпачу. Життя і смерть під нацистською владою. К.: Критика, 2011. 455 с.
5. Білоусов М.М., Клоков В.І. Фальсифікація боротьби українського народу проти німецько-фашистських загарбників у буржуазній літературі. Український історичний журнал. 1959. № 1. С. 136 – 142.
6. Война О.Д. Про деякі сучасні фальсифікації історії Радянської України в буржуазній історичній літературі. Український історичний журнал. 1957. № 1. С. 141, 142.
7. Дітер П. Фашистська окупація України в 1941 – 1944 рр. у працях західних учених. Український історичний журнал. 1994. № 5. С. 127 – 136.
8. Єржабкова Б. Шкільна справа та шкільна політика в рейхскомісаріаті «Україна» (1941 – 1944) у світлі німецьких документів / Переклад з німецької мови. Київ: Наукова думка, 2008. 272 с.
9. Краль В. Преступления против Европы. М.: Мысль, 1968. 278 с.
10. Лауер В. Творення нацистської імперії та Голокост в Україні / Пер. з англ. С. Коломійця, Є. Ровного. К.: Зовнішторгвидав України; Український центр вивчення історії Голокосту, 2010. 368 с. (с. 126, 113, 143).
11. Мюллер Н. Вермахт и оккупация (1941 – 1944). О роли вермахта и его руководящих органов в осуществлении оккупационного режима на советской территории. М.: Воениздат, 1974. 387 с.
12. Рольф-Дітер Мюллер Насильственное рекрутирование «восточных рабочих»: 1941 – 1944 / Вторая мировая война: Дискуссии. Основные тенденции. Результаты исследований / Под ред. В. Михалки. –М.: Весь мир, 1997. –700 с.
13. Савченко В.С. Українські буржуазні націоналісти на службі американського імперіалізму (по сторінках «Ukrainian Quarterly» за 1956 – 1957 рр.). Український історичний журнал. 1957. № 3. С. 140, 141.
14. Снайдер Т. Криваві землі: Європа між Гітлером та Сталіним: монографія. Київ: Грані-Т, 2011. 448 с.
15. Ширер У. Взлет и падение третьего рейха. В 2-х томах. Том 1. – Пер. с англ. / С предисловием и под ред. О.А.Ржешевского. М.: Воениздат, 1991. 653 с.
16. Ширер У. Взлет и падение третьего рейха. В 2-х томах. Том 2. – Пер. с англ. / С предисловием и под ред. О.А.Ржешевского. М.: Воениздат, 1991. 528 с.

**ПОБУТОВІ УМОВИ ПРОЖИВАННЯ РОБІТНИКІВ, ЯКІ
ПРАЦЮВАЛИ НА НАЦИСТСЬКИХ ОКУПАЦІЙНИХ
ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРКІВЩИНИ В 1941-1943 Р. Р.**

Скрипниченко Юрій Федорович

*вчитель історії, магістр «Управління навчальним закладом», здобувач
кафедри «Історія України» Харківського національного педагогічного
університету ім. Г.С. Сковороди*

Дослідження присвячене побутовим умовам проживання робітників, які працювали на німецьких промислових, сільськогосподарських підприємствах, установах, організаціях в період 1941-1943 р. р. На основі наукових праць вітчизняних істориків, матеріалів державного архіву Харківської області, Люботинського краєзнавчого музею розглянуто побутове життя, заходи, які запроваджувала окупаційна влада, щодо покращення умов проживання не тільки примусових робітників а і всього цивільного населення Харківщини під час німецької окупації. Для більш кращого розкриття даної теми були використані принципи історизму, об'єктивності, ретроспективний, аналізу, синтезу методи. На основі опрацьованого матеріалу був зроблений висновок – побутові умови проживання робітників, які працювали на окупаційних німецьких підприємствах були досить складними.

Ключові слова: Друга світова війна, Третій райх, окупаційний режим, примусові робітники, побут.

Під час нацистської окупації Харківщини для населення, умови проживання у місті і області були не комфортними. З самого початку окупації цивільне населення було виселене нацистами зі своїх домівок у напівзруйновані або зруйновані оселі, в цокольні приміщення, в землянки, льохи. В одному приміщенні, де опалення було частковим або відсутнім, проживало одночасно по декілька сімей. Більшість осель була без освітлення і каналізації. Одне приміщення одночасно слугувало і для приготування їжі, і для прання, і для відпочинку. Непоодинокими були випадки, коли у працюючих взагалі не було житла. Відпрацювавши зміну,

вони залишалися для ночівлі у підсобних приміщеннях на підприємствах, установах, організаціях, а вранці знову приступали до роботи.

З численними проханнями про надання житла, про покращення умов проживання цивільне населення зверталось до представників окупаційної влади [1, арк.1]. Однак кращі оселі Харкова та області були передані німецьким солдатам і офіцерам, прибічникам окупаційної влади (в першу чергу поліцаям). Крім того окупаційна влада міста і області розквартирувала німецьких солдат і офіцерів по оселях місцевого населення [2, с.74;75]. Непоодинокими були випадки, коли посадові особи, які займалися розподілом житла, привласнювали собі чужі квартири в кращих будинках, забирали з інших помешкань коштовні меблі, надавали квартири родичам або незнайомим людям за хабар [3, с.33]. В досить рідких випадках працюючим, переважно діячам науки і культури, окупаційна влада надавала житло. Так, наприклад, заслуженому професору малярства М.Г. Бурачику була виділена квартира в буд. «Слово» № 5 по вул. Письменників [4, арк.9], письменнику А. Любченку – 2-кімнатна квартира в Шевченківському районі» [3, с.32].

Для працюючих складною була і ситуація з предметами хатнього вжитку. Сірники, гас, запальнички можна було придбати на базарі у німецьких солдатів, які під час окупації стали активними спекулянтами. Крім того, підвищеним попитом користувалися мило, голки, нитки та інший крам [3, с.27]. Значно легше було вижити в складних умовах окупації особам, які вмiли шити чи плести. Городянки-швачки за гроші чи продукти харчування перешивали речі, надаючи їм нового вигляду. Широкого розповсюдження в той час набули різноманітні курси крою та шиття, де дівчата та жінки здобували необхідні навички з шиття одягу, переважно елементарного (спідниці, сорочки, плаття, брюки, дитячі речі тощо) [3, с.27].

В цілому, умови проживання як робітників, що працювали на окупаційних підприємствах так і всього населення було досить складними. Це дослідження не дає в повній мірі висвітлити дану тематику. Перспективу подальшого дослідження вбачаю у більш широкому залученні наукових праць зарубіжних істориків, архівних матеріалів, спогадів очевидців, які проживали під час гітлерівської окупації, їхніх родичів, результатів пошукової роботи.

Література:

1. Колекція Люботинського краєзнавчого музею. НДР.№ 869 – Прохання до міської управи мешканців Люботина про покращення житлових умов проживання. 1арк.
2. Кегичівський район: Зб. архівних документів і матеріалів. / Гол. ред. Б. К. Мигаль. Упор. О.С. Гніздило; Худож. – оформлювач В.С. Чуб. Харків.: Каравелла, 1999. 286 с.
3. Лисенко Олександр Євгенович, Вронська Тамара Василівна, Першина Тамара Степанівна та ін. Україна в Другій світовій війні: погляд з ХХІ століття. Історичні нариси. У двох книгах. Книга друга. / Олександр Євгенійович Лисенко, Тамара Василівна Вронська, Тамара Степанівна Першина. Науково-виробниче підприємство «Видавництво «Наукова думка» НАН України; Київ. 2011. 945 с.
4. ДАХО. Ф.2982. Оп.4. Спр.2. Арк.9.

ПРОГОЛОШЕННЯ ДОКТРИНИ ТРУМЕНА 1947 РОКУ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Аністратенко Тетяна Павлівна

методист Інституту післядипломної освіти Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Лише всього сім десятиліть тому США перебували в умовах ізоляції й відігравали більш ніж другорядну роль у світовій політиці. На шляху до світового лідерства ключове значення мала друга половина ХХ ст. Акумулярована до закінчення Другої світової війни колосальна економічна потужність країни, дозволила США здійснити стрибок до світового панування. У цей період США створили мережу міжнародних інститутів й структур безпеки, залучивши в них інші країни. «Саме Гаррі Трумен створив усі інструменти «холодної війни»: Всесвітній банк, Міжнародний валютний фонд, Раду національної безпеки США, ЦРУ, НАТО та інші структури і союзи» [3]. Ці організації діють й сьогодні. Об'єднуюча напруга «холодної війни» сприяла інтеграції Заходу й процесу глобалізації в цілому. Тому дослідження цього унікального політичного феномену, що не має аналогів у світовій історії, є актуальним і нині [4].

12 березня 1947 року Гаррі Трумен проголосив свою доктрину, у якій закликав Конгрес здійснити Греції та Туреччині військову та економічну допомогу для економічної стабілізації в Європі. Рішенням Конгресу США запрошена президентом допомога була асигнована у повному об'ємі. Відповідний закон було підписано 22 травня 1947 року. Найважливішим своїм рішенням в якості президента Гарр Трумен називав стримування комуністичного впливу. У своїх спогадах президент назвав своє послання Конгресу «поворотним пунктом американської зовнішньої політики» [13,106]. Розмірковуючи про значення, реалізацію та сприйняття доктрини «стримування» міжнародною спільнотою дослідник А.Морітц називає доктрину Трумена 1947 року та оновлений зовнішньополітичний курс США обумовленими. Він стверджує, що Сполучені Штати відстоювали свої стратегічні інтереси через політико-економічні міркування в контексті стримування радянського впливу,

реалізуючи в життя глобальну зовнішньополітичну стратегію [10]. Інший автор також запевняє, що проголошена доктрина Трумена відкрила новий етап в американській зовнішній політиці. Допомога Греції та Туреччині, передбачена доктриною, мала глобальне значення [7]. Прибічником цієї думки є і американський дослідник К.Томпсон, який вважає, що доктрина ознаменувала собою кінець епохи ізоляціонізму в американській зовнішній політиці [12]. «На зміну біполярній прийшла нова, американоцентрична система світового економічного панування й політичного устрою, світ «відкритих дверей», що наблизив США до досягнення «американської мрії» - «Рах-Амеріcana» [4]. Російський дослідник І.Ільїнський запевняє: «Ці принципи американської зовнішньої політики тривають і донині...Хоча доктрина є директивою 70-річної давнини – та усі поставлені в ній цілі реалізовані у життя...Адже змінитися може все – природа, світ, людина, але не «національні інтереси США» [3,18]. Відомий американський теоретик в області зовнішньої політики Г.Моргентау відмічав: «Втручатися ми повинні лише тоді, коли наші національні інтереси вимагають цього і коли наша потужність дає нам шанс на успіх» [9]. Бувший міністр оборони У.Коуен заявляв: «Для Америки було необхідно стати головним гравцем на світовій арені, і не тільки тому, що світ потребував цього, а й тому, що Америці та її національним інтересам був необхідний світ, що її оточував» [6]. Ліквідація світової системи комунізму призвела до уніфікації правил міжнародної взаємодії, світ почав перетворюватися у «глобальне суспільство» [1]. Як підкреслює З.Бжезинський: «Запобігти появі на міжнародній арені домінуючої та антагоністичної євразійської держави – лишається центральним моментом в плані спроможності Америки здійснити своє світове лідерство» [2,12]. В результаті здійснення американської стратегії 1947 року вперше у світовій історії в Євразії відбулося заповнення геополітичного вакууму, що створився, не євразійською державою. Зоною геополітичного впливу США стала більша частина цього суперконтиненту. Як наслідок, стаціонарність сучасної системи міжнародних відносин залежить вже не від протистояння двох наддержав, а визначається поведінкою переможця, його наміром домінувати. «Ця доктрина була великою стратегією, це була всебічна стратегія зовнішньої політики та національної безпеки. Сполучені Штати повинні бути будівельниками правил, а не будівельниками імперії. Нам не

потрібно будувати імперію. Ми повинні розбудовувати інституції, правила і норми та розвивати свою гру відповідно до міжнародних норм разом із іншими країнами», - відмічає Т.Кайн [8]. На думку американської дослідниці Елізабет Спелдінг, Америці потрібно висловлювати і пояснювати свої принципи власним громадянам і світу. Адже зовнішня політика США відрізняється від зовнішньої політики звичайної держави або тоталітарної. У доктрині Трумена президент висунув позачасові організуючі принципи щодо свободи і характеру режиму, а також іншого рівня все ще основних принципів політики. Ці принципи включають необхідність допомагати тим, хто бореться за збереження або забезпечення своєї свободи. Вона запевняє, що більшість американців були б щасливі повернутися і залишитися вдома після Другої світової війни, але «холодна війна» зробила це неможливим. Тому доктрина запропонувала підхід до сучасного, післявоєнного світу, який ґрунтується на принципах Америки. Елізабет Спелдінг наголошує, що національні інтереси необхідно правильно розуміти. Американський національний інтерес базується на власних інтересах. Але це просвітлений інтерес, керований справедливістю, і тому вкорінений у чесності. У світогляді Трумена свобода повинна передувати порядку, оскільки свобода є першим і найглибшим корінням миру. За цим визначенням доктрина Трумена є цілком великою стратегією. Крім того, є прикладом успішної великої стратегії [11].

Отже, мета і завдання, закладені у 1947 році доктриною Трумена, продовжують лишатися основою програм американської економічної допомоги і тепер. Аналізуючи промову президента незаперечним є факт про далекоглядні наслідки запланованого курсу, що запропонував Гаррі Трумен. Його доктрина має відголошення у зовнішній політиці США й до сьогодні [5].

Література:

1. Андреева, Е., 2011. Характеристика системы международной безопасности в период Холодной войны. *Молодой ученый* №5.
2. Бжезинский, З., 1999. *Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы*. М.: Международные отношения.

3. Ильинский, И., 2006. *Главный противник: документы американской внешней политики и стратегии 1945-1950гг.* М: Издательство Московского гуманитарного университета.
4. Плащинский, А., 2002. США на пути к мировому лидерству: итоги и уроки для нового столетия. *Белорусский журнал международного права и международных отношений.*, № 3. [Электронный ресурс].-Режим доступа: http://library.by/portalus/modules/politics/print.php?subaction=showfull&id=1096450472&archive=&start_from=&ucat=3&. - Назва з екрану
5. Bostdorff, Denise M., 2008 *Proclaiming the Truman Doctrine: The Cold War Call to Arms.* Texas, A&M University Press.
6. Cohen, Warren I., 1993. *America in the Age of Soviet Power 1945—1991. Cambridge History of American Foreign Relations.* V. 4. Cambridge: Cambridge University Press.
7. Frazier, Robert, 2009. "Kennan, 'Universalism,' and the Truman Doctrine," *Journal of Cold War Studies*, Spring 2009, Vol. 11 Issue 2, pp 3–34.
8. Kaine, Tim., 2017. A 21st century Truman Doctrine. // *Foreign Affairs* July 28, 2017. [Электронный ресурс].-Режим доступа: <http://www.shellpoint.info/GreatDecisions/uploads/A%2021st%20century%20Truman%20Doctrine.pdf> - Назва з екрану
9. Morgenthau, H. J., 1969. *A New Foreign Policy for the United States.* New York: Praeger, P. 128.
10. Moritz, A. Pieper, 2012 . "Containment and the Cold War: Reexamining the Doctrine of Containment as a Grand Strategy Driving US Cold War Interventions". *Student Pulse.com*. Retrieved 22 August 2012 Vol. 4 No. 08. pg 1|4 [Электронный ресурс].-Режим доступа: <http://www.studentpulse.com/articles/672/containment-and-the-cold-war-reexamining-the-doctrine-of-containment-as-a-grand-strategy-driving-us-cold-war-interventions>. - Назва з екрану
11. Spalding, Elizabeth Edwards., 2017. The Enduring Significance of the Truman Doctrine. [Электронный ресурс].-Режим доступа: <https://doi.org/10.1016/j.orbis.2017.08.001https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0030438717300686?via%3Dihub> - Назва з екрану
12. Thompson, K. W. *Cold War Theories.* V. 1. World Polarization. 1943—1953. Louisiana: State University Press, 1991. P. 151.
13. Truman, Harry S., 1955-1956. *Memoirs.* Vol. 2 Years of Trial and Hope. 1946-1953. X. 587 p. N. p.: Hodder and Stoughton.

СТАНОВЛЕННЯ, СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО–ІНДІЙСЬКИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Гришина Катерина Андріївна

*асистент кафедри Українознавства «Одеська державна академія
будівництва та архітектури»*

Сучасна Індія – країна, що від кінця ХХ століття динамічно розвивається і бере курс на набуття статусу «світової держави». Це відбувається завдяки низці чинників: геополітичному розташуванню Індії, потужній промисловій базі, розвитком сільського господарства, зростаючим науково-технічним потенціалом. Доцільність співпраці України з Індією зумовлена низкою факторів як ринок збуту для власних товарів, так і зміцнення позицій в міжнародній ієрархії.

Проблемами сучасного стану, розвитком і перспективи відносин між Україною й Індією розглядаються здебільшого вітчизняними науковцями. Серед основних дослідників даного питання необхідно виділити таких, як Борділовська О.А. [1], Кобзаренко А.М. [2], Рачек Д.В. [3], Ходоровський А. [4].

Вивчення становлення, перспектива, розвиток двосторонніх відносин між Україною та Індією на сучасному етапі становлять мету цього дослідження. Яка, загалом, вирішується через спробу розв'язання ряду завдань: аналізу становлення міждержавних відносин, характеристика сучасного стану досягнутих результатів українсько-індійських відносин та визначення подальших перспектив співробітництва.

Контакти України з Індією були започатковані ще у 60 – 70-х роках ХХ століття за часів колишнього СРСР, коли Україна разом з іншими союзниками республіками надавала економічну і військову допомогу Республіці Індія, яка незадовго до того здобула незалежність. За оцінками фахівців, внесок України у загальний обсяг радянської допомоги Індії у середньому склав близько 30%, а у деяких секторах – металургії, важкому машинобудуванні, енергетиці, постачанні зброї – частка України була значно вищою [3, с. 48].

Таким чином, ще до здобуття незалежності Україна вже мала багатий історичний досвід відносин з Індією, що створювало базу у побудові політичних та економічних відносин між двома країнами.

3 грудня 1991 року, коли Індія визнала Україну як суверенну незалежну державу виникає зміцнення двосторонніх відносин обох держав.

У січні 1992 року було підписано Протокол про встановлення дипломатичних відносин, а згодом, у березні того ж року, Л. Кравчук здійснив свій перший закордонний візит саме до Індії. Він завершився підписання двосторонньої угоди про дружбу та співробітництво, торгівельно-економічні зв'язки та співпрацю в галузі науки й техніки. Індійська сторона також усвідомлювала перспективність зв'язків з Києвом, а тому в липні 1993 року до України з офіційним візитом прибув президент Індії Шанкар Шарма. У ході візиту сторони обговорили нагальні міжнародні проблеми та розвиток двосторонніх економічних зв'язків [4, с. 281].

Протягом 90-х роках між Україною і Індією було підписано більш ніж 10 двосторонніх угод, створена Індо – Українська міжурядова комісія по співробітництву в напрямках торгівлі, економіки, науки, технології і культури. У 1996 році Україна підписала контракт на постачання 320 танків Т-804Д з Пакистаном [3, с. 202] і з огляду цього контракти у травні 1998 року Індія провела ядерні випробування в пустелі Похран.

Новий рівень українсько-індійських міжнародних відносин набуває з 2001 року, коли Державний міністр закордонних справ Індії перебував з візитом в Україні. Було підписано договір про двостороннє сприяння та взаємний захист інвестицій.

У ході подальших взаємовідносин було підписано низку документів – договір про взаємну правову допомогу в цивільних та господарських справах, угоду про співпрацю у сфері оборони, угоду про співпрацю у сфері ядерної безпеки.

Протягом 2011 – 2012 років Україна активізувала свою політику щодо Індії та задекларувала намір розвивати з нею відносини всеохоплюючого партнерства, таким чином міжнародні відносини мають вивести двосторонню співпрацю на вищий рівень [2, с. 183].

У результаті подальших українсько-індійських відносин на сучасному етапі двосторонні відносини зміцнились в галузі

фармацевтики, а також почали проводитись Дні української культури в Індії та Дні індійської культури в Україні.

Відносини України та Індії формуються під впливом пріоритетів торгівельно-економічної співпраці. Для України партнерство з Індією дає сприятливі умови у реалізації економічних інтересів, а також Індія – потужний міжнародний інвестор і окремі індійські компанії викликають інтерес до інвестування в українську економіку.

Пріоритетом Індії у відносинах з Україною слід вважати отримання доступу до міжнародної співпраці у науково-технічній сфері й передових технологій, залучення до економічної співпраці.

Таким чином, Індія надзвичайно перспективний партнер для України в регіоні. По-перше в економічному сенсі. Положенням на сьогодні крім згаданих напрямів, досить актуальним може стати взаємодія наших країн в області ІТ. Зокрема, українські вчені славляться розробками апаратного забезпечення і вмінням його просувати на ринку. Зі сторони Індії – вони готові про інвестувати для того, щоб Україна змогла модернізувати заводи із виробництва міндобрив, здавати землі в оренду для вирощування сільськогосподарської продукції.

Отже Україна має великі можливості у міжнародних відносинах з Індією. Але для цього необхідно залучати більшу активність та інтерес до співпраці і в подальшому майбутньому Індія може стати провідною ланкою для захисту українських національних інтересів.

Література:

1. Борділовська О.А. Зовнішня політика Республіки Індія у постбіополарний період (1991 – 2008) / О.А. Борділовська. – Київ: Київський університет, 2008. – 248 с.
2. Кобзаренко А.М. Розвиток українсько-індійських відносин у контексті пріоритетів зовнішньої політики Республіки Індія / А.М. Кобзаренко // Стратегічні партнери. - №1 (30), 2014. – С. 181 – 186.
3. Рачек Д.В. Зовнішньополітичні й економічні інтереси України в Індії: становлення, сучасний стан і перспективи / Д.В. Рачек // Проблеми міжнародних відносин. – 2011. – Вип. 3. – С. 199 – 211.
4. Ходоровський А. Пріоритети і перспективи політики України у відносинах з республікою Індія / А. Ходоровський // Історико-політичні проблеми сучасного світу. – 2014. – Т. 27 – 28. – С. 280 – 285.

«ПОЛІТИКА ПРИЄДНАНЬ» ЛЮДОВІКА XIV: МИРНІ АНЕКСІЇ ТА ЗБРОЙНЕ ПРОТИСТОЯННЯ

Ковалюк Роман Тарасович

аспірант Чернівецького національного університету імені

Юрія Федьковича

Французький король Людовік XIV часто використовував війну для досягнення цілей своєї зовнішньої політики. Одним із її завдань було зміцнення кордонів Франції. Їхня стратегічна слабкість полягала в черезсмужжі французьких та іноземних володінь, що зумовлювало з точки зору французької корони, потребу в анексії анклавів та деяких прикордонних земель, що належали сусіднім державам.

Після завершення Голландської війни 1672-1678 рр. Людовік XIV застосував доволі оригінальний метод вирішення цієї проблеми. Використавши можливість двозначного трактування деяких статей Мюнстерського 1648 р. і Німвегенського 1678 р. мирних договорів та складну систему васальних зав'язків, відображених у германському праві, король через спеціально створену палату «приєднань» у Меці, Безансонський парламент та Суверенну Раду Ельзасу в Брейзасі анексував багато прикордонних з Францією земель. Ці органи мали обґрунтувати права Франції на спірні території. Втрачені шляхом шлюбів французькі землі та володіння, які перебували в залежності від власне французьких, або ж приєднаних до Франції в недавніх війнах територій, підлягали включенню до складу земель французької монархії [2, с. 334-335].

Таким чином були «возз'єднані» майже всі фьєфи Верхнього та Нижнього Ельзасу, графства Монбельяр та Велденс. У герцога Лотарингії відібрано домени Коммерсі, Водемон, Епіналь, Бріє, Нефшато та Етен. Іспанський король Карл II Габсбург втратив графство Шині, де голландський штатгальтер Вільгельм Оранський мав невеликі володіння Віанден і Сен-Віт. Водночас палата Меца виявила права цього графства на землі герцогства Люксембург. Це дало привід зайняти герцогство, однак сам Люксембург захопити не вдалось, тому французи взяли його в тривалу облогу [6, с. 218].

Від «приєднань» також постраждав шведський король Карл XI, який втратив родинне герцогство Цвайбрюкен. Він разом із постраждалими

князями імперії надіслав скаргу в імперський Рейхстаг, який визнав дії французького короля незаконними.

Натомість Людовік XIV вже без будь яких спроб юридичного обґрунтування 30 вересня 1681 р. захопив Страсбург. Анексія одного із найбільших імперських міст викликала занепокоєння багатьох європейських кабінетів [7, с. 205]. Це був доволі зухвалий крок, який французькому королю вдалося зробити без міжнародного супротиву. Святий Престол та Іспанія не могли висловити відкритого незадоволення, бо один із центрів Реформації опинився у сфері католицького панування. Імператора Священної Римської імперії Леопольда I Габсбурга в цей час відволікали турецька загроза та підтримувані Францією угорські повстанці. Багато курфюрстів виступили проти таких дій Франції. У 1682 р. незадоволені князі імперії для спільного захисту створили «лігу рейнських принців», однак Людовік XIV не вважав їх загрозою. Англія дотримувалась нейтралітету в цьому питанні. Бранденбург та Данія підтримали Францію, а Швеція, зайнята внутрішніми реформами, обмежилась лише протестами [2, с. 336-337, 339].

Одночасно з анексією Страсбургу французькі війська зайняли Казале – столицю герцогства Монферрато. Володіння цією територією відкривало перед Людовіком XIV можливість захоплення іспанського Мілану і поширення свого впливу на Північну Італію, однак після анексії Страсбургу Король-Сонце хотів завершити справу приєднання Люксембургу та отримати від імперського Рейхстагу визнання законності територіальних надбань французької корони [4, с. 53-54]. Міжнародна обстановка цьому сприяла. Весною 1683 р. турецькі війська захопили значну територію Угорщини, а 14 липня їхня близько трьохсоттисячна армія під керівництвом великого візира Кари Мустафи підійшла до Відня. У цій ситуації Людовік XIV не хотів, щоби турецьку загрозу пов'язували з Францією та її найхристияннішим королем, тому суперечку про приналежність іспанського Люксембургу він запропонував вирішити за посередництвом короля Англії Карла II Стюарта [2, с. 339; 5, с. 180-181].

Людовік XIV дбав про своє реноме та намагався дотримуватись обіцяного, але ще до розгрому турків під Віднем 31 серпня 1683 р. Франція поновила натиск на Іспанію. Уряд Іспанських Нідерландів повідомили, що, оскільки Мадрид не визнав за Францією прав, визначених палатою Меца, то французька армія (20 000 піхотинців і 1500 вершників)

увійде на їхню територію та буде утримуватися за її рахунок. Королівські війська повністю спустошили Фландрію і тільки 26 жовтня Іспанія оголосила Франції війну.

Карл II Габсбург опинився в ізоляції. Леопольд I ще не вирішив усіх проблем на східному кордоні та Балканах, а войовничість Вільгельма Оранського була нейтралізована підкупом опозиційної партії Генеральних Штатів. Єдиною державою, яка підтримала Іспанію, стала Генуезька республіка. Там на замовлення іспанців будували чотири галери, незважаючи на протести та погрози французького посла. 15 травня 1684 р. Франція оголосила Генуї війну. З 17 по 28 травня 1684 р. французький флот обстріляв місто. Було використано близько 14 тисяч бомб. Три чверті будівель знищено, а більшість населення втекла в гори. Побоюючись ще одного удару, генуезці передали Франції зроблені для іспанців галери та 12 лютого 1685 р. підписали мирний договір [3, с. 163-164].

Іспанія після декількох місяців супротиву змушена була підписати з Францією перемир'я. 15 серпня 1684 р. у Регенсбургзі французи уклали окремі мирні договори з представниками Іспанії та Священної Римської імперії. Відповідно до їх змісту встановлювалось двадцятирічне перемир'я зі збереженням за Францією всіх територій, приєднаних до 1 серпня 1681 р. Також за нею визнавались Страсбург, Люксембург, Кель, Бомон, Бувін, Діксмюде та Куртре [1, с. 81-82].

Таким чином, без оголошення війни Людовік XIV зумів значно розширити кордони Франції. Усі приєднані землі формально входили до складу Священної Римської імперії, але на правах ленного держання належали багатьом європейським правителям. Анексії було проведено в сприятливій міжнародній обстановці, тому вони не зустріли серйозного міжнародного супротиву. Єдиними збройними конфліктами, які викликала «політика приєднань», стали іспано-французька та франко-генуезька війна, але вони, як і самі «приєднання», завершилися повною перемогою французької монархії.

Література:

1. Corps Universelle diplomatique / Par J. Du Mont. T. VII. Pt. II. – Amsterdam, 1731. – 495 p.
2. Блюш Ф. Людовик XIV / Ф. Блюш / Перев. с фр. Л.Д. Тарасенковой, О.Д. Тарасенкова. – М.: Ладомир, 1998. – 815 с.

3. Борисов Ю. В. Дипломатия Людовика XIV / Ю. В. Борисов. – М.: Вече, 2010. – 381 с.
4. Гуревич Я.Г. Происхождение войны за испанское наследство и коммерческие интересы Англии / Я.Г. Гуревич // Журнал министерства народного просвещения – СПб.: тип. В.С. Балашева, 1884. – Ч. 234 . – С. 23-68.
5. Османская империя и страны Центральной, Восточной и Юго-Восточной Европы в XVII в. Ч. II / Отв. ред. Г.Г. Литаврин. М.: Памятники исторической мысли, 2001. – 400 с.
6. Птифис Жан-К. Людовик XIV. Слава и испытания / пер. с фр. И. А. Эгипти. СПб : Евразия, 2008. – 382 с.
7. Черняк Е. Б. Изменения в системе европейских государств во второй половине XVII - начале XVIII века. / Е. Б. Черняк // История Европы в 10 т. / Под. ред. М. А. Барга. – Т. 4. Европа нового времени (XVII – XVIII вв.). – М.: Наука, 1994. – С. 191-217.

Науковий керівник: Сич Олександр Іванович, доктор історичних наук, професор, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ АЗІЇ

Снігур Лариса Петрівна

*кандидат економічних наук, Університет державної фіскальної служби
України*

Після розпаду Радянського Союзу перед пострадянськими країнами, що виникли в результаті цих подій, відразу після набуття ними суверенітету постали невідкладні завдання щодо забезпечення свого розвитку та безпеки. Важливу роль у вирішенні проблеми мобілізації внутрішніх ресурсів відіграло проведення активної зовнішньої політики, встановивши при цьому найважливіші завдання і пріоритети та створивши необхідний механізм щодо їх досягнення.

Також одним із головних завдань перед пострадянськими країнами було визначення свого місця в системі сучасних міжнародних відносин,

характер зв'язків із іншими країнами, як з найбільшими і економічно впливовими, так і з безпосередніми сусідами.

Беручи до уваги обмеженість або гостру нестачу власних ресурсів національного розвитку (виробничих, технологічних, фінансових, енергетичних, сировинних), а також відсутність (особливо на початковому етапі незалежного існування) міжнародно визнаних і облаштованих зовнішніх кордонів, пострадянським країнам необхідно було забезпечити свій національний суверенітет максимально ефективними методами та уникнути потрапляння в політичну або економічну залежність від більш розвинених і потужних держав. Як показав історичний досвід, важливим методом вирішення цих численних і вельми непростих завдань стало проголошення багатьма пострадянськими країнами «багатовекторності» базисного принципу зовнішньополітичної діяльності.

Одним із перших серед пострадянських країн Центральної Азії на шлях «багатовекторності» при формуванні зовнішньої політики став Казахстан, керівництво якого заявило про свій намір надати «багатовекторний» характер зовнішньої політики країни [5, с. 74].

Причинами прийняття концепції «багатовекторності» в якості основи міжнародної політики країни можна виділити наступні основні фактори, що діяли на користь прийняття такого рішення:

- а) розташування Казахстану на великій території між двома великими державами, Росією і Китаєм;
- б) незахищеність кордону і невирішені прикордонні проблеми;
- в) відсутність прямого виходу до світових морських комунікацій, доступ до яких можливий лише через територію суміжних держав;
- г) тиск світових центрів і регіональних держав;
- д) наявність великої кількості природних ресурсів, на використання яких розраховували сусідні держави;
- е) слабкість національної економіки у порівнянні з географічними масштабами країни;
- ж) військова слабкість країни.

Після розпаду СРСР Росія, практично взяла на себе роль його наступника, але повністю перестала надавати колишнім республікам Центральної Азії необхідну допомогу. Це прискорило їх економічний спад, обумовлений кризою моделі управління, розривом економічних зв'язків і зростанням політичної нестабільності [1, с. 481].

Так, наприклад, основними принципами зовнішньої політики Узбекистану, що отримала назву політики «самостійності» були

проголошені відкритість для співробітництва з іншими країнами незалежно від їх ідеології; взаємна повага суверенітету і невтручання у внутрішні справи один одного; мирне врегулювання суперечок і незастосування сили або агресії зі свого боку; рівноправність і взаємна зацікавленість у розвитку міждержавних відносин; а також завдання підтримки позаблокового статусу країни.

Узбекистан прагнув встановити певний баланс у стосунках із головними партнерами на міжнародній арені, в першу чергу з Росією, США і Китаєм, лавіруючи між ними та одночасно переслідуючи власні інтереси на регіональному рівні. І це призвело до кризи у відносинах з США, закриття американської військової бази в Ханабаді та політичного зближення з Росією. Але таке зближення, відобразилося, зокрема, в приєднанні Узбекистану в 2006 році до діяльності Організації Договору про колективну безпеку. А в 2009 році Узбекистан відмовився підтримати створення Колективних сил оперативного реагування. Аналогічним чином дана країна відреагувала й на проекти багатостороннього економічного співробітництва на пострадянському просторі під егідою Росії [4, с. 238].

В кінці 2008 року Узбекистан оголосив про свій вихід із Євразійського економічного співтовариства, а також відмовився від участі в створенні в 2010 році Росією, Казахстаном і Білоруссю Митного союзу (реформованого в Єдиний економічний простір, а потім в Євразійський економічний союз), і відтоді почав будувати торгово-економічні зв'язки з цими країнами виключно на двосторонній основі.

Як уже зазначалося, політика «багатовекторності» була направлена на озброєння й іншими пострадянськими країнами в Центральній Азії. На даний період ми вже можемо зробити висновок аналізуючи причини, які спонукали, наприклад, Киргизію вдатися до багатовекторної зовнішньої політики та отримати певні результати в стосунках із Москвою, Вашингтоном і Пекіном в перше десятиліття свого незалежного існування.

Аналогічного ведення багатовекторної політики дотримувався і Таджикистан тому, що проведення саме таким чином політики найбільш відповідало реаліям перехідного періоду і проведення глобалізаційних процесів, а також було єдиним методом виживання, що призвело до отримання вагомих дивідендів і проведення ефективного просування національних інтересів у різних напрямках міжнародних відносин [3, с. 67].

Подібну позицію щодо питань зовнішньополітичної стратегії і тактики зайняла ще одна країна центральноазійського регіону,

Туркменістан, вставши, як і країни-сусіди по регіону, на шлях лавірування між впливовими державами. Важливою особливістю зовнішньої політики Туркменістану стало те, що керівництвом цієї держави було проголошено статус постійного нейтралітету, який було визнано на міжнародному рівні в результаті прийняття в 1995 році відповідної офіційної резолюції ООН.

Таким чином, принципи «багатовекторності» лягли в основу міжнародної діяльності всіх п'яти пострадянських країн у Центральній Азії, хоча конкретні форми втілення в життя даних концептуальних положень в кожній з цих країн мали свій вектор розвитку, який відрізняв одну країну від іншої. Наприклад, Киргизії саме в перші роки незалежності був потрібен багатовекторний зовнішньополітичний курс для того, щоб знайти джерела для збереження в робочому стані об'єктів економіки країни [2, с. 85].

Дії нових суверенних держав, що виникли після розпаду СРСР, з подолання взаємних розбіжностей і налагодження багатостороннього економічного співробітництва були аж ніяк не першими в пострадянський період, проте всі попередні спроби виявилися неспроможними або малоефективними. Як з'ясувалося, на середину 2019 року досягнуті результати проекту євразійської інтеграції виявилися досить далекими від очікуваних.

Організатори нині чинного проекту євразійської інтеграції намагаються максимально врахувати та усунути раніше допущені помилки і прорахунки з урахуванням спільних інтересів беруть в ньому участь, що в значній мірі дозволило домогтися досить серйозних позитивних результатів.

Досягненню ефективності зовнішньополітичної діяльності пострадянських країн перешкоджало те, що вони тривалий період перебували в стадії становлення своєї державності. Тому цілком зрозуміло, що нерідко спостерігаються різкі коливання в їх зовнішньополітичному курсі, що відображають інтереси різних груп і кланів, які продовжують вести запеклу боротьбу за владу. Так, декларуючи прихильність принципам «багатовекторності», одні з цих країн на практиці прагнуть забезпечити вирішення своїх зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних завдань, вдаючись до пріоритетного зміцненню зв'язків із Євросоюзом і НАТО, інші ж вбачають вихід із активізації щодо орієнтації переважно в регіональних партнерах таких, як: Китай, Туреччина, Іран, а деякі беруть участь в реалізації євразійського інтеграційного проекту, під егідою Росії. Але жоден із цих

напрямоків зовнішньополітичної діяльності не став домінуючим на пострадянському просторі, більш того, окремі їх елементи отримують пріоритетне значення в зовнішньополітичній практиці. Проблема формування стійкого та послідовного зовнішньополітичного курсу пострадянських країн ще далека від свого рішення.

Отже, даючи оцінку історії розвитку міжнародних відносин, які склалися серед пострадянських країн Центральної Азії через майже три десятиліття після свого утворення, потрібно відзначити, що ці країни, пройшовши через ряд бурхливих і неоднозначних процесів формування національної державності, в яких відбилися як істотні зрушення в розстановці основних внутрішньополітичних і соціальних сил, так і зміни, що відбувалися в міжнародній обстановці, стали істотно відрізнятися одна від одної як за характером своїх політичних систем, так і за рівнем економічного розвитку, а головне - за своїми стратегічним цілям, прагненнями та орієнтаціями. А це, в свою чергу, зумовило до серйозних зрушень у їх підходах щодо створення стосунків із зовнішньополітичними партнерами, як в двосторонньому, так і багатосторонньому форматах. Щодо реалізації проекту направленою на євразійську економічну інтеграцію, слід підкреслити, що, незважаючи на численні труднощі та виклики внутрішнього і зовнішнього характеру, в його здійсненні досягнуто помітного прогресу, що, безсумнівно, відповідає стратегічним інтересам всіх його учасників.

Література:

1. Гусаков В.В. Інтеграція пострадянських держав Середньої Азії у світове співтовариство в 90-ті роки : Дис. канд. політ. наук: 23.00.04 / В. В. Гусаков; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2001. С. 199.
2. Дорошко М.С. Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору. Навч. посіб. / М.С.Дорошко. К.: Ніка-Центр, 2011, С. 73-76.
3. Дорошко М.С. Держави пострадянського простору у світовій політиці / М.С. Дорошко, Н.В. Шпакова. К.: Знання, 2010, С. 67-69.
4. Дорошко М.С. Республіка Узбекистан на геополітичній мапі світу // Wschodnioznawstwo 2013. Wrocław, 2013, С. 235-244.
5. Жангожа Р.Н. Казахстан пострадянський. / Р.Н. Жангожа. – Київ: Національна Академія наук України, Інститут світової економіки і міжнародних відносин, «Союз», 2002, С. 472-485.

ЗМІСТ

Теорія держави і права. Філософія права

Maksurov Alexey Anatolevich LEGAL COORDINATION OF RELATIONS BETWEEN SLOVAKIA AND THE EU.....3

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право

Shchyhelska Halyna Ostapivna OBTAINING A TEMPORARY RESIDENCE PERMIT ON THE BASIS OF STUDY IN UKRAINE BY A FOREIGNER....5

Алмаші Ірина Михайлівна, Алмаші Мирослав Михайлович КВОТИ НА ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ГАРАНТІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРАВ ЗАКОРДОННИМИ УКРАЇНЦЯМИ.....8

Данилевський Максим Анатолійович ПРОБЛЕМАТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІ В УКРАЇНІ.....11

Коновеїчук Христина Богданівна КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОРЯДКУ ОФОРМЛЕННЯ СПАДКОВИХ ПРАВ В ОБ'ЄДНАНІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДІ.....14

Потіп Микола Миколайович ВЕЛИКА ПРИВАТИЗАЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....19

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

Krupovic Larysa COMPARATIVE CHARACTERISTICS OF LABOR
LEGISLATION IN UKRAINE AND THE REPUBLIC OF LITHUANIA.....25

Гуйван Петро Дмитрович ДО ПРОБЛЕМАТИКИ НЕВИКОНАННЯ
ОСТАТОЧНИХ СУДОВИХ РІШЕНЬ. ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА.....29

Ковальчук Ярослав Вадимович ДОЦІЛЬНІСТЬ ОХОПЛЕННЯ
ЗАПОВІДАЛЬНИМ ВІДКАЗОМ ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ
ВІДКАЗООДЕРЖУВАЧА.....34

**Господарське право. Господарське процесуальне право. Екологічне
право. Земельне право. Аграрне право. Фінансове право. Банківське
право**

Маліневський Олег Миколайович ПОРУШЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У
СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО: ЗАКОНОДАВЧІ НОВЕЛИ ТА
МОЖЛИВІ ЗЛОВЖИВАННЯ.....38

Маліневський Олег Миколайович ЗАВДАННЯ ПРОЦЕДУР
БАНКРУТСТВА (НЕСПРОМОЖНОСТІ) ЗА КОДЕКСОМ УКРАЇНИ З
ПРОЦЕДУР БАНКРУТСТВА.....43

Павлюченко Юлія Миколаївна ЩОДО ФУНКЦІЙ АГРАРНОГО
РИНКУ.....46

Історія держави і права. Історія політичних і правових вчень

Іваненко Аліна Олексіївна ОКУПАЦІЙНИЙ РЕЖИМ ТРЕТЬОГО РАЙХУ
НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ (1941 – 1944 РР.): ЗАРУБІЖНА
ІСТОРИОГРАФІЯ.....51

Історія становлення української державності

Скрипниченко Юрій Федорович ПОБУТОВІ УМОВИ ПРОЖИВАННЯ РОБІТНИКІВ, ЯКІ ПРАЦЮВАЛИ НА НАЦИСТСЬКИХ ОКУПАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРКІВЩИНИ В 1941-1943 Р.Р.....58

Історія країн світу та міжнародні відносини

Аністратенко Тетяна Павлівна ПРОГОЛОШЕННЯ ДОКТРИНИ ТРУМЕНА 1947 РОКУ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ.....61

Гришина Катерина Андріївна СТАНОВЛЕННЯ, СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО–ІНДІЙСЬКИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.....65

Ковалюк Роман Тарасович «ПОЛІТИКА ПРИЄДНАНЬ» ЛЮДОВІКА XIV: МИРНІ АНЕКСІЇ ТА ЗБРОЙНЕ ПРОТИСТОЯННЯ.....68

Снігур Лариса Петрівна ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ АЗІЇ.....71

Актуальні дослідження правової та історичної науки

Випуск 15

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

www.lex-line.com.ua

Юридична лінія

16 вересня 2019 р.

Підписано до друку 27.09.2019
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублюванні.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 70 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. +380979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net